

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Informovanost a postoje pedagogických pracovníků na
území města Jindřichův Hradec v souvislosti s Konceptí
ochrany obyvatelstva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program:

OCHRANA OBYVATELSTVA

Autor: Bc. Hana Skalníková

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Freitinger Skalická Ph.D.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci s názvem „Informovanost a postoje pedagogických pracovníků na území města Jindřichův Hradec v souvislosti s Konceptí ochrany obyvatelstva“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 9. 5. 2022

.....

Bc. Hana Skalníková

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Zuzaně Freitinger Skalické Ph.D. za trpělivost a odborné rady při vedení diplomové práce.

Děkuji své rodině a všem svým respondentům.

Informovanost a postoje pedagogických pracovníků na území města Jindřichův Hradec v souvislosti s Koncepcí ochrany obyvatelstva

Abstrakt

Jelikož se téma bezpečí a ochrany obyvatelstva týká každého občana, je nezbytné, aby tato oblast byla podchycena v rámci vzdělávání. V teoretické části této práce je popsáno, jak celý bezpečnostní systém v České republice funguje a jak se problematika ochrany obyvatelstva dotýká vzdělávání žáků základních a středních škol dle rámcového vzdělávacího programu.

Cílem výzkumné části bylo zjistit, jak je na základních a středních školách ve městě Jindřichův Hradec naplněna výuka v souvislosti s Koncepcí ochrany obyvatelstva a zároveň posoudit celkovou informovanost a postoje pedagogů na těchto školách v dané problematice – ochraně člověka za mimořádných událostí. K naplnění cíle a zodpovězení výzkumné otázky byl pedagogům rozeslán elektronický dotazník, který zjišťoval mezi širokým spektrem kantorů zájem a informovanost o danou oblast. Na losem vybraných školách byli osloveni konkrétní pracovníci, kteří na školách vykonávají funkci koordinátora v oblasti ochrany obyvatelstva za mimořádných událostí. Na základě těchto dat byl proveden kvalitativní výzkum.

Klíčová slova

Bezpečí; ochrana obyvatelstva; ochrana člověka za mimořádných událostí; rámcový vzdělávací program; vzdělávání.

Knowledge and Attitudes of Pedagogical Workers in Jindřichův Hradec in Connection with the Civil Protection Policy

Abstract

Since the topic of safety and population protection concerns all citizens, it is necessary that this area is dealt with within our education system. In the theoretical part of this thesis, it is described how the whole safety system in the Czech Republic works and how the issue of population protection is dealt with at primary and secondary schools within the Framework of Education Programme.

The goal of the research is to find out how the Concept of Protection of Citizens is dealt with at primary and secondary schools in Jindřichův Hradec. Furthermore, the thesis aims to find out to what extent pedagogical workers are informed at these schools on this topic – human protection in emergency situations.

In order to answer the questions of the research an electronic questionnaire was sent to a wide pool of teachers to find out how interested and informed they were in the given topic. Drawing of lots decided which schools will be a part of the research. At these schools employees that are responsible for the coordination of human protection in emergency situations were approached. On the basis of these data a quantitative research was carried out.

Key words

Safety; population protection; human protection in emergency situations; Framework Education Programme; education.

Obsah

Úvod.....	8
1 Současný stav.....	9
1.1 Ochrana obyvatelstva	11
1.2 Ochrana obyvatelstva v rámci NATO.....	13
1.3 Bezpečnostní strategie.....	15
1.4 Bezpečnostní politika ČR.....	17
1.5 Bezpečnostní hrozby pro ČR	19
1.6 Bezpečnostní situace v EU.....	20
1.7 Legislativní rámec bezpečnostního systému	20
1.8 Problematika ochrany obyvatelstva v systému školního vzdělávání	21
1.9 Mimořádná událost.....	22
1.10 Koncepce ochrany obyvatelstva	27
1.11 Historie branné výchovy.....	30
1.12 Rámcový vzdělávací program škol	32
1.13 Školní vzdělávací program	35
1.14 Metodické podpory v oblasti OČMU.....	36
1.15 POKOS	39
2 Cíle práce a výzkumná otázka	40
2.1 Cíle práce	40
2.2 Výzkumná otázka.....	40
3 Metodika	41
4 Výsledky	43
4.1 Výsledky dotazníkového šetření	43
4.2 Výsledky řízeného rozhovoru	65
5 Diskuze	71
6 Závěr	81

7	Zdroje.....	83
8	Seznam zkratk.....	91
9	Seznam obrázků, tabulek a grafů.....	92
10	Seznam příloh.....	94
11	Přílohy.....	95

Úvod

V roce 1943 definoval americký psycholog Abraham Harold Maslow hierarchickou pyramidu potřeb. Společně s dalšími psychology vytvořil nový psychologický směr – humanistickou psychologii. Tento směr vychází z myšlenky, že je člověk schopen cílevědomého, účelného a tvořivého jednání a svobodné volby. Důraz klade především na pozitivní aspekty lidské přirozenosti jako je například altruismus, láska nebo potenciál pro osobní rozvoj. Základním konceptem humanistické psychologie je seberealizace či sebeaktualizace, jež je Maslowem definována jako lidská touha po sebenaplnění; aby bylo uskutečněno to, co je možné.

Podle Maslowovy teorie má jedinec pět základních potřeb. Potřeby seřadil podle toho, jak se postupně vyvinuly, a také podle toho, jsou-li vyšší nebo nižší - ve smyslu své hodnoty. Současně se klonil k názoru, že uspokojení těch nižších potřeb je předpokladem toho, aby nastoupily vyšší potřeby.

V tomto žebříčku lidských potřeb stojí pocit bezpečí a jistoty na druhé příčce. Druhé místo je obsazeno hned po základních fyziologických potřebách člověka. Jedinec se bude lépe cítit v dobře organizované společnosti, která má řád a události v ní jsou předvídatelné. Taková společnost ho může ochránit před případným nebezpečím. Potřebu bezpečí lze chápat jakožto jistotu, stabilitu, spolehlivost, osvobození od strachu, úzkosti a chaosu. Lze k ní zahrnout potřebu struktury, organizace, pořádku, zákona, mezí, a pocit zabezpečení a být mimo nebezpečí.

To je pro člověka klíčové. Dalším stupněm pak Maslow odkrývá sociální potřeby – potřebu lásky, přátelství, mezilidských vztahů, pocit uznání anebo vlastní seberealizace (Britannica, © 2021).

Není úkolem této práce kvantifikovat všechny události, které mohou jednotlivce i společnost ohrozit. Má však připomenout, že civilní obrana a ochrana obyvatelstva má jednoznačně nezpochybnitelný význam a patří do systému vzdělávání, protože ten jediný má dosah na všechny členy společnosti. Problematika z něj byla nekonceptně vyjmuta a nyní si hledá cestu zpět.

1 Současný stav

České školství se v současné době řídí zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, školním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění, který mimo jiné definuje základní a střední vzdělávání v České republice (Zákon č. 561/2004 Sb.).

Vzdělávání v České republice tvoří dvě roviny; rovinu povinnou a nepovinnou. Základní stupeň vzdělávání je pro občany ČR brán jakožto povinné vzdělávání. Zákonný zástupce má povinnost přihlásit dítě, které dosáhlo pěti let věku, do předškolního vzdělávání, což je bráno jako jeden rok povinné předškolní docházky. Zde navíc existuje varianta, že bude mít dítě odklad k nástupu do první třídy základní školy. Ostatní vzdělávací zařízení jsou vedena jako nepovinná a rozumíme jimi: střední školy, vyšší odborné školy, vysoké školy a mateřské školy, které jsou ovšem nepovinné kromě posledního vzdělávacího roku. Z výše uvedeného je patrné, že dítě, které dosáhlo pěti let věku, začíná s povinnou školní docházkou, kdy musí být minimálně jeden rok v předškolním zařízení a následuje povinná devítiletá školní docházka na základní škole. Po dokončení základní školy je na každém jedinci, jaký směr si pro svou budoucnost zvolí sám, zda bude ve vzdělávání pokračovat, anebo nastoupí do zaměstnání (Zákon č. 561/2004 Sb.).

Školský zákon pod § 7 definuje vzdělávací soustavu, kterou tvoří školy a školská zařízení.

Pro rozvoj a vzdělávání dítěte je velice důležité **předškolní vzdělávání**, na něž navazuje další vzdělávání. Zde hovoříme o mateřských školách a pohlížet na ně lze jako na plnohodnotné školní vzdělávání našeho vzdělávacího systému. Cílem tohoto institutu je příprava na povinnou školní docházku a podpora dětí v rozvoji jejich osobnosti, a rovněž v jejich rozumovém, citovém a tělesném rozvoji. V neposlední řadě si toto vzdělávací zařízení klade za cíl osvojování si základních pravidel chování, životních hodnot a orientaci v mezilidských vztazích (Zákon č. 561/2004 Sb.).

Povinná školní docházka je v ČR devítiletá a **základní vzdělávání** je členěno na dva stupně. Primární vzdělávání (tzv. první stupeň základních škol) je určeno pro žáky od šesti do jedenácti let věku a sekundární vzdělávání (tzv. druhý stupeň základních škol), kam po úspěšném dokončení pátého ročníku primárního vzdělávání nastupují žáci ve věku od jedenácti do patnácti let. Je možné po úspěšném splnění přijímacího řízení

pokračovat v povinné školní docházce na osmiletém gymnáziu nebo na osmileté konzervatoři. Na gymnázium či konzervatoř je možné také nastoupit později, a to po ukončení sedmé třídy, v takovém případě se pak jedná o šestileté gymnázium či konzervatoř. Existují také speciální školská zařízení, která slouží žákům, kteří mentálně nedostačují svým vrstevníkům. Pokud by žák nedosáhl kompletního základního vzdělávání po splnění povinných devíti let školní docházky, lze tohoto stupně dosáhnout ve speciálním kurzu základního vzdělávání. Dle školského zákona je v rámci povinné školní docházky cílem vést žáka k osvojení metod učení se logickému uvažování a řešení problémů, rovněž rozvoj slovní zásoby a umění komunikace a spolupráce s ostatními žáky. Mezi další cíle spadá chránit své i cizí fyzické a duševní zdraví a životní prostředí, být ohleduplný a tolerantní vůči ostatním žákům a v neposlední řadě poznávání své osobnosti, svých schopností a možností a umění je uplatnit spolu se získanými vědomostmi při rozhodování se například ve směru dalšího vzdělávání (Zákon č. 561/2004 Sb.).

V současné legislativě nenalezneme vzdělávací povinnost v oblasti branné výchovy, tak jako tomu bylo za socialismu a kde taková povinnost byla dána přímo zákonem: „*Aby branná výchova byla organickou součástí výchovy a vzdělávání žáků, učňů a studentů a aby se uskutečňovala v povinném branném vyučování, v ostatních vyučovacích předmětech, v jiných formách vyučování a v zájmové branné činnosti.*“ (Zákon č. 73/1973 Sb., § 11 odst. 2, písm. b).

Dle čl. 33 Listiny základních práv a svobod České republiky je úkolem zaručit všem občanům společnosti právo na vzdělání v souladu s jejich zájmy a schopnostmi. Naproti tomu stát stanovuje zákonem povinnou školní docházku, která je v naší zemi aktuálně devítiletá.

V souladu s ustanovením § 185 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, mají školy za povinnost postupovat při výuce dle rámcových vzdělávacích programů (RVP), jejichž součástí je i problematika ochrany člověka za mimořádných událostí.

V současné době probíhá vzdělávání a výchova obyvatelstva v otázkách bezpečnostních témat ve dvou rovinách – na úrovni výchovy a vzdělávání obyvatel, a na úrovni vzdělávání odborníků. Problematika ochrany člověka za mimořádných událostí

(OČMU) je součástí rámcových vzdělávacích programů pro předškolní, základní a střední vzdělání (MV ČR, © 2019).

1.1 Ochrana obyvatelstva

„Ochranu obyvatelstva chápeme jako soubor činností a úkolů odpovědných orgánů, veřejné správy, právnických a podnikajících právnických osob a také občanů, které vedou k zabezpečení ochrany života, zdraví, majetku a životního prostředí, v souladu s platnými právními předpisy.“ (MV-GŘ HZS ČR, 2015).

Dle Navrátila (2006) se pojmem ochrana obyvatelstva se rozumí označení určitého sdruženého (integrovaného) systému vztahů, konkrétních opatření a vazeb, jež jsou aplikovány pro případ ochrany obyvatelstva a majetku v nejrůznějších situacích, kdy může dojít k ohrožení. Takovými situacemi rozumíme „každodenní“ události negativního dopadu, nejrůznější typy katastrof a nouzových situací, nebo třeba i ozbrojený konflikt.

Ochrana obyvatelstva není možné chápat pouze jako nástroj plnění úkolů civilní ochrany, je totiž multiresortní širokospektrální disciplína.

Cílem každého státu a jednotlivých občanů by tak měla být prevence a eliminace hrozeb a rizik z nich vyplývajících - zajistit tak vnitřní i vnější bezpečnost, obranu, ochranu státu a občanů. V oblasti bezpečnosti politiky státu jsou za tímto účelem realizována různá opatření (Fröhlich, et al., 2014).

Ochrana obyvatelstva představuje plnění úkolů v oblasti plánování, organizování a výkonu činností tak, aby bylo předcházeno vzniku, byla zajištěna připravenost na mimořádné události a krizové stavy a jejich řešení. Navrátil (2006) zmiňuje, že hlavními úkoly při každodenních událostech se jedná o úkony záchranářských složek v integrovaném záchranném systému, kdy v rámci své profesní působnosti – směřují tedy k záchraně osob, zvířat a majetku. Ochranou obyvatelstva je dále míněno plnění úkolů civilní obrany. Jedná se tedy o plnění úkolů v souvislosti se záchranou života, s ochranou zdraví, majetku a životního prostředí při mimořádných událostech a krizových situacích jak nevojenského, tak vojenského charakteru. Linhart (2005) zde doplňuje, že při mimořádných situacích a katastrofách a zejména při ozbrojeném konfliktu se jedná o řadu úkolů, které vyžadují notné nároky na přípravu, plánování, finanční zdroje a materiální prostředky.

Především ochrana zdraví je stěžejním prioritním úkolem úkonů složek IZS. Dle Listiny základních práv a svobod má každý právo na ochranu zdraví (Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., čl. 31). Definice zdraví je popsána v zákoně č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, pod § 2 odst. 1: „*Veřejným zdravím je zdravotní stav obyvatelstva a jeho skupin. Tento zdravotní stav je určován souhrnem přírodních, životních a pracovních podmínek a způsobem života.*“. Pod § 2 odst. 3 je následně uvedeno, že: „*Podpora veřejného zdraví je souhrn činností pomáhajících fyzickým osobám zachovat a zlepšovat své zdraví a zvyšovat kontrolu nad faktory ovlivňujícími zdraví. Zahrnuje činnosti k zajištění sociálních, ekonomických a environmentálních podmínek pro rozvoj individuálního i veřejného zdraví, zdravotního stavu a zdravého životního stylu.*“ Ochranou veřejného zdraví máme na mysli souhrn takových opatření a činností, která mají za cíl chránit a ochránit zdraví obyvatel. WHO (World Health Organization) - Světová zdravotnická organizace popisuje globální bezpečnost veřejného zdraví jako proaktivní i reaktivní činnosti vykonávané k tomu, aby se minimalizovalo nebezpečí a dopad akutních událostí v rámci veřejného zdraví, jež by mohly ohrozit zdraví občanů napříč geografickými regiony a mezinárodními hranicemi (WHO, © 2020).

Problematika **ochrany obyvatelstva** je legislativně řešena zejména zákonem o IZS (zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému), jenž mimo jiné vymezuje působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků, práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na mimořádné události a při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva před a po dobu vyhlášení krizových stavů (Zákon č. 239/2000 Sb.).

Vyhláška č. 380/2000 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva, stanovuje základní rozsah působností a úkolů v systému ochrany obyvatelstva, který je definován jako plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku (Vyhláška č. 380/2000 Sb.).

Pod pojem ochrana obyvatelstva spadají dva zásadní pojmy. Jedním z nich je **civilní ochrana**. „*Civilní ochrana je souhrn činností a postupů věcně příslušných orgánů a dalších zainteresovaných orgánů, organizací, složek a obyvatelstva, prováděných s cílem minimalizace negativních dopadů možných mimořádných událostí a krizových situací na zdraví a životy lidí a jejich životní podmínky.*“

Civilní ochrana se stává za válečného stavu součástí systému obrany státu a zabezpečuje výkon humanitárních úkolů uvedených v čl. 61 Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů ze dne 12. srpna 1949, přijatého v Ženevě dne 8. června 1977.“ (MV ČR, 2021). Tím druhým termínem máme na mysli civilní obranu. **Civilní obrana** je plnění humanitárních úkolů, jejichž cílem je chránit obyvatelstvo před nebezpečím, pomoci mu odstranit bezprostřední účinky nepřátelských akcí nebo pohrom a také vytvořit nezbytné podmínky pro jeho přežití. Těmito úkoly jsou například hlásné služby, evakuace, organizace a poskytování úkrytu, záchranné práce, zdravotnické služby včetně první pomoci (a rovněž i náboženská pomoc), boj s požáry, dekontaminace, poskytování nouzového ubytování a zásobování, okamžitá pomoc při obnově a udržování pořádku v postižených oblastech, okamžitá oprava nezbytných veřejných zařízení, bezodkladné pohřební služby, atp. (Martínek a kol., 2006).

1.2 Ochrana obyvatelstva v rámci NATO

Bezpečnostní politika je souhrnem kroků a opatření za účelem prevence, snížení a eliminace hrozeb a rizik, která z nich vyplývají. Jejím cílem je zajistit vnitřní i vnější bezpečnost státu a rovněž obranu a ochranu pro občany daného státu.

Zahraniční bezpečnostní politika Evropské unie je založena na dodržování mezinárodních pravidel a diplomacii, kdy je kladeno za cíl řešit mezi jednotlivými státy konflikty, zachovat míru, upevnit mezinárodní bezpečnost, posilovat mezinárodní spolupráci a rozvoj a upevňování demokracie společně s prosazování základních lidských práv a svobod. Jakožto významná součást mezinárodního působení Evropské unie je rovněž mezinárodní pomoc, obchod a rozvojová spolupráce (MZV, © 2021).

Zajištění bezpečnosti občanů suverenity země, demokratického zřízení a principů právního státu má za úkol vláda a orgány samosprávy na krajské a obecní úrovni. Důležitým momentem je zde preventivní a aktivní působení zahraniční, obranné a hospodářské politiky, a rovněž politiky ve sféře vnitřní bezpečnosti a veřejné informovanosti. Při zajišťování bezpečnostních zájmů pro Českou republiku hraje důležitou roli diplomatická služba. Bezpečnostní politika je prováděna za pomoci zahraniční, obranné a hospodářské politiky a politiky v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejné informovanosti. Tyto oblasti jsou rovnocenné, vzájemně provázané a soudržné.

Pro zajišťování bezpečnosti je mimo jiné rozhodující rovněž i prohlubování mezinárodní spolupráce (Fröhlich, et al., 2014).

Jako hlavní nástroj pro realizaci bezpečnostní politiky považujeme ozbrojené síly, vojenské zpravodajství, instituce státní správy a samosprávy a rovněž právnické a podnikající fyzické osoby. Aktivní účast v systému kolektivní obrany NATO a spolupráce s partnerskými zeměmi je důležité východisko proto, aby byla zajištěna obrana a bezpečnost našeho státu. Výhody kolektivního zajištění vlastní obrany a bezpečnosti přináší členství v NATO a v EU, a stejně tak je závazkem, aby bylo přispíváno ke společné obraně a bezpečnosti. Česká republika však ze sebe nesmí sejmout svou primární odpovědnost za obranu vlastní země tím, že je členem v mezinárodních organizacích. Pro Českou republiku je zajištění svrchovanosti, územní celistvosti společně s politickou nezávislostí republiky, zachování všech náležitostí demokratického státu včetně ochrany a zachování základních lidských práv a svobod občanů vnímáno jakožto životní zájem. Pro ochranu životních zájmů pak slouží naplňování strategických zájmů, kdy jsou pro jejich prosazování voleny přístupy a prostředky vhodné a přiměřené dané situaci. Mezi strategické zájmy řadíme zajištění energetické, surovinové a potravinové bezpečnosti (MZV, © 2021).

Pokud by na vymezeném území vznikla MU takového rozsahu a charakteru, že by nebylo možno zdolat ji za pomoci vlastních prostředků a sil států, kde vznikla, byla vytvořena mezinárodní organizace pro pomoc zasaženým zemím (MV-GŘ HZS ČR, 2015).

Krizový management neboli krizové řízení můžeme interpretovat jako jeden z nejzákladnějších bezpečnostních úkolů této vojenské aliance NATO, jejímž členem je Česká republika od roku 1999 (NATO, 2021).

Zdechovský (2007) píše o „krizovém managementu“ jako o procesu, jenž je strategickým plánováním a řízením krizí, případně jiné možné zásadní negativní změny. Součástí krizového managementu je monitoring potencionálního rizika, nebezpečí či hrozby, jež může nastat a díky organizaci ji tak mít lépe pod kontrolou. Z tohoto důvodu je možné tuto definici chápat i jako systém prevence, detekce a následného vedení organizace po dobu nastalé krizové situace.

Výše uvedená mezinárodní organizace je známá pod anglickým názvem North Atlantic Treaty Organization (dále jen NATO). Byla založena 4. dubna 1949 jako politicko-vojenská organizace na základě podepsané Severoatlantické smlouvy, jejíž hlavním cílem byla obrana svobody a zajištění bezpečnosti všech členských států NATO (NATO, 2021).

Zahrnuje vojenská i nevojenská opatření, která by vyřešila celé spektrum hrozeb a krizí – před, během i po případném konfliktu - na základě zkušeností a osvědčených postupů. Hlavním rozhodovacím politickým orgánem v rámci NATO je Severoatlantická rada. Dbá na vojenský a politický proces v souvislosti s bezpečnostními otázkami. V otázkách v oblasti bezpečnosti a zajišťování míru, která vyžadují kolektivní rozhodnutí, poskytuje zástupcům každé členské země prostor pro rozsáhlé konzultace (NATO, 2021).

Obrázek 1 – Civilní a vojenská struktura NATO

(Zdroj: www.natoaktual.cz)

1.3 Bezpečnostní strategie

Bezpečnostní strategii považujeme za základní koncepční dokument bezpečnostní politiky státu. Navazuje na dílčí strategie a koncepce. Je vládním dokumentem zpracovaným ve spolupráci s Kanceláří prezidenta republiky a Parlamentem ČR s cílem hledat nadstranické přístupy k otázkám bezpečnosti. Na jeho tvorbě se rovněž podílela bezpečnostní komunita ČR zahrnující zástupce státní i nestátní sféry.

Bezpečnostní strategie se zabývá následujícími oblastmi:

- Východiska bezpečnostní politiky České republiky:
 - Bezpečnostní strategie ČR představuje přístupy, opatření a nástroje, které slouží k zajištění bezpečnosti, obrany a ochrany občanů a státu a formuluje principy, na kterých je bezpečnostní politika založena.
 - Vláda ČR a orgány všech územních samosprávných celků mají za úkol zajistit v příslušném rozsahu bezpečnost České republiky.
 - Bezpečnostní politika je založena na principu zajištění bezpečnosti jednotlivce současně s ochranou jeho života, zdraví a majetku, plné funkčnosti a bezpečnosti státních institucí, a na rozvíjení procesů a nástrojů sloužících k posilování bezpečnosti a ochrany obyvatel.
 - Klíčovou roli zde hraje politická a hospodářská stabilita.
 - Bezpečnostní strategie vychází z principu nedělitelnosti bezpečnosti.
 - Česká republika dává přednost diplomacii a aktivnímu předcházení ozbrojeným konfliktům.
 - Aktivní účast v systému kolektivní obrany NATO, jež se opírá o silnou transatlantickou vazbu.
 - Rozvoj schopností EU zvládat krize, včetně spolupráce s partnerskými zeměmi.

- Bezpečnostní zájmy ČR:

Bezpečnostní zájmy pro Českou republiku jsou rozlišovány podle stupně důležitosti. V Bezpečnostní strategii ČR jsou zájmy definovány v těchto třech kategoriích:

- Životní zájmy – zajištění politické nezávislosti, územní celistvosti a svrchované existence; zachování všech náležitostí demokratického právního státu, společně se zárukou a ochranou základních lidských práv a svobod obyvatel.
- Strategické zájmy – ochrana životních zájmů a zároveň zajištění společenského rozvoje a prosperity České republiky. Zde je důležitou oblastí například prevence a zvládnání regionálních či místních konfliktů společně se zmírňováním jejich následků a bezpečnost především

v euroatlantickém prostoru. Další významnou oblastí je například naplňování strategického partnerství mezi EU a NATO a posilování jejich spolupráce při obranných a bezpečnostních otázkách.

- Další významné zájmy – při prosazování dalších významných zájmů je důležité přispět k zajištění životních a strategických zájmů a především zvyšovat odolnost společnosti vůči bezpečnostním hrozbám.

- Další významné zájmy České republiky:
 - Zajištění poklesu kriminality s důrazem na hospodářskou kriminalitu,
 - vytváření vhodných podmínek pro tolerantní občanskou společnost,
 - zvyšování profesionality a efektivitu státních institucí a soudnictví, s čímž souvisí posilování spolupráce veřejné správy s občany a podnikajícími fyzickými a právnickými osobami,
 - rozvoj nevládních organizací a občanských sdružení působících v oblasti bezpečnosti,
 - zajištění většího přehledu veřejné informovanosti a aktivního podílu občanů na zajištění bezpečnosti.
 - vědecko-technický rozvoj s důrazem na nové technologie včetně technologických schopností při zpracování a přenosu utajovaných a citlivých informací s důrazem na jejich ochranu a dostupnost,
 - ochrana životního prostředí.

V oddíle „další významné zájmy ČR“ je právě dotčena oblast, která souvisí s tématem této práce, a tím je zajištění přehledu veřejné informovanosti a aktivního podílu samotných občanů na zajištění bezpečnosti. S ohledem na povinnost školní docházky dle § 36 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon, je logické, aby byla informovanost o bezpečí a bezpečnosti společnosti vyučována na školách. Tím, že bude problematika bezpečnosti a ochrany obyvatelstva za mimořádných událostí zakomponována do vzdělávacích obsahů, jež se samotnou otázkou bezpečnosti úzce souvisí, může oslovit široké spektrum občanů.

1.4 Bezpečnostní politika ČR

Bezpečnostním systémem pro Českou republiku rozumíme hierarchický, právně zakotvený systém, který je vzájemně provázán. Je to systém povinností a práv orgánů státní správy a samosprávy, soukromých subjektů a jiných subjektů, jež jsou součástí

pro zajištění bezpečnosti před různými typy hrozeb a jejich rozsahu a dopadů, jež mohou nastat.

Bezpečnost je zde charakterizována jakožto zajištění svrchovanosti a územní celistvosti státu, ochrana demokratických základů, ochrana života, zdraví a majetkových hodnot. Zde můžeme termín bezpečnost ztotožnit s pojmem bezpečí, který je, jak již bylo výše zmíněno, jedním z nejzákladnějších a nejstěžejnějších pocitů člověka a je pro něj nesmírně důležitým momentem v souvislosti s jeho nejinternější potřebou.

Orgány státu zodpovídají za funkčnost bezpečnostního systému a za zajištění bezpečnosti pro svou zem. Základní mocenskou jednotku představuje stát. Stát je vymezen státní mocí a územím. Disponuje mocí vládnout, vytvářet zákony a soudit. Také v sobě zahrnuje ozbrojené síly, bezpečnostní sbory, soudy, či byrokracii (státní aparát). Úkolem posledních dvou zmíněných institucí je vymáhání a tvorba práva pro oblast bezpečnosti ve vzájemné kooperaci s orgány státní správy, soukromými subjekty a samotnými občany.

Bezpečnostní systém funguje jako celek za pomoci všech subsystémů bezpečnosti a úkolů jednotlivých orgánů v oblasti zajišťování bezpečnosti.

„Fyzické“ zajištění bezpečnosti pak spadá do kompetence speciálně zřízených pilířů bezpečnosti, jimiž jsou:

- Ozbrojené síly,
- ozbrojené bezpečnostní sbory,
- záchranné sbory,
- havarijní služby (MV-GŘ HZS ČR, 2015).

Dle charakteru případného druhu ohrožení je možno pak jednotlivé pilíře dále dělit. V rámci řešení případných možných níže uvedených hrozeb zde sehrávají významnou roli jednotlivé bezpečnostní složky (Armáda ČR, Integrovaný záchranný systém – Hasičský záchranný sbor České republiky, jednotky požární ochrany, poskytovatelé zdravotnické záchranné služby, Policie České republiky).

- Vnější hrozby – kdy je ohrožena svrchovanost a celistvost státu,
- vnitřní hrozby – kdy je narušen vnitřní pořádek a veřejná bezpečnost,

- ostatní hrozby – těmi rozumíme mimořádné události či katastrofy naturogenního, antropogenního či technogenního charakteru (MV-GŘ HZS ČR, 2015).

Proces zajišťování obrany státu je souhrn opatření pro zajištění svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany životů obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením. Obrana státu se týká veškerých státních orgánů, orgánů územní samosprávy, právnických osob a občanů republiky.

Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky stanovuje úkoly a kompetence vybraných subjektů při přípravě k obraně státu před vnějším napadením v míru, během stavu ohrožení státu či za válečného stavu.

Plán obrany ČR je základním plánovacím dokumentem pro řízení a organizaci zajišťování bezpečnosti státu. Tento soubor dokumentů seskupuje opatření a postupy pro zajištění obrany státu a naplnění požadavků na zabezpečení mezinárodních smluvních závazků o společné obraně. Tento plán obrany slouží ke koordinaci činností státu při realizaci krizových opatření při bezpečnostní hrozbě či vzniku konkrétní krizové situace, která by souvisela s vnějším napadením státu (MV-GŘ HZS ČR, 2015).

V rámci řízení a organizace při zajišťování obrany státu jsou uplatňovány stejné zásady a mechanismy, které jsou využívány a připraveny v souladu s bezpečnostním systémem při řešení jakékoli krizové situace (MO, 2011).

1.5 Bezpečnostní hrozby pro ČR

V souvislosti s výše uvedeným (viz. kapitola 1.4 Bezpečnostní politika ČR), je nezbytné také zvyšovat odolnost společnosti vůči bezpečnostním hrozbám, které byly na základě analýzy bezpečnostního prostředí pro Českou republiku definovány:

- Terorismus,
- zbraně hromadného ničení,
- kybernetické útoky,
- nevyřešené konflikty v euroatlantickém prostoru,
- nelegální migrace,
- organizovaný zločin,
- ohrožení kritické infrastruktury,
- přerušení dodávek energie a strategických surovin,

- extrémní projevy počasí,
- pohromy přírodního či antropogenního původu (MV-GŘ HZS ČR, 2015).

1.6 Bezpečnostní situace v EU

Evropské země čelí neustále se měnící bezpečnostní situaci. Terorismus, organizovaný zločin, obchod s drogami a obchodování s lidmi nadále představují novodobé přímé ohrožení občanů a našeho evropského způsobu života.

V souvislosti s celosvětovou pandemií Covid-19 se otevřely nové cesty. Hovoříme zde o kybernetických zločinech, či zvýšené náchylnost lidí k násilným extremistickým diskurzům online nebo například i k nárůstu množství dezinformací. To ukázalo, že je třeba se chránit, a to jak ve fyzickém, tak v digitálním prostředí (EURAKTIV, 2021).

Není možné, aby jednotlivé země EU řešily takové hrozby samostatně. To je důvod, proč je nezbytné na úrovni EU vybudovat nástroje, infrastrukturu a prostředí, ve kterých mohou a mohou vnitrostátní orgány účinně spolupracovat při řešení společných výzev.

1.7 Legislativní rámec bezpečnostního systému

Bezpečnostní systém a problematika ochrany obyvatelstva je pro Českou republiku obsažena v celé škále právních předpisů, jimiž jsou: ústavní zákony, zákony, nařízení vlády, vyhlášky, prováděcí předpisy. Toto téma je rovněž obsaženo v dokumentech nelegislativního charakteru, kterými máme na mysli například koncepce, strategie či metodiky a směrnice jednotlivých ministerstev a jiných ústředních správních úřadů.

V rámci problematiky bezpečnosti považujeme za základní a stěžejní dokumenty tyto:

- Legislativní dokumenty:
 - Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky,
 - usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky,
 - Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky.
- Nelegislativní dokumenty:
 - Bezpečnostní strategie ČR,
 - Obranná strategie ČR,

- Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030,
- Bílá kniha o obraně,
- Nová strategická koncepce NATO,
- Evropská bezpečnostní strategie.

Nelegislativní koncepce fungují na bázi podrobného popisu a rozpracování struktury daného systému, kdy stanovuje konkrétní cíle a úkoly a také termíny pro jejich splnění. Právní předpisy stanovují obecný, pevný a závazný rámec pro orgány veřejné správy a pro právnické a fyzické osoby (MV-GŘ HZS ČR, 2015).

1.8 Problematika ochrany obyvatelstva v systému školního vzdělávání

Zajistit a garantovat ochranu obyvatelstva znamená předcházet vzniku a zajistit připravenost společnosti na mimořádné události a krizové stavy. S tím souvisí plnění úkolů v oblasti plánování, organizování a výkonu činností při řešení těchto záležitostí. Součástí ochrany obyvatelstva je i plnění úkolů civilní obrany. V této oblasti se tedy jedná o plnění úkolů v souvislosti s ochranou života, zdraví, majetku a životního prostředí při mimořádných událostech a krizových situacích jak nevojenského, tak vojenského charakteru. Z výše uvedené charakteristiky vyplývá, že problematika ochrany obyvatel se týká bezprostředně každého jedince, všech členů společnosti. Jestliže společnost chápeme jako skupinu jednotlivců, která je charakterizována společnými zájmy, kulturou, institucemi apod., je zřejmé, že i principy ochrany obyvatelstva musí být pevně zakotveny jak legislativně, tak institucionálně (GŘ HZS ČR, 2013).

Každá společnost je složena z různých sociálních skupin, členové jsou různého věku, pohlaví, mají různý společenský statut a z toho vyplývají i odlišné schopnosti. Přirozeným úkolem vyspělé a civilizované společnosti je ochránit své členy před nebezpečím. Musí zde, podobně jako v jiných oblastech života, fungovat princip solidarity, tzn., že schopnější jedinci mají na sebe brát úkoly spojené s pomocí druhým. Aby takových jedinců, schopných adekvátně reagovat ve vypjatých a kritických situacích bylo co nejvíce, to je úkolem vzdělávacího systému.

„Jednou z hlavních priorit je širší zapojení občana do systému ochrany obyvatelstva.“
(MV-GŘ HZS ČR, 2013).

1.9 Mimořádná událost

Mimořádná událost je dle § 2 odst. b) zákona č. 239/2000 Sb., o IZS definována jako škodlivé působení sil a jevů, které jsou vyvolány činností člověka či přírodními vlivy. Patří sem rovněž havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek, nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.

Během takových situací může docházet ke zranění či úmrtí i více osob nebo k velkým škodám na majetku či životním prostředí.

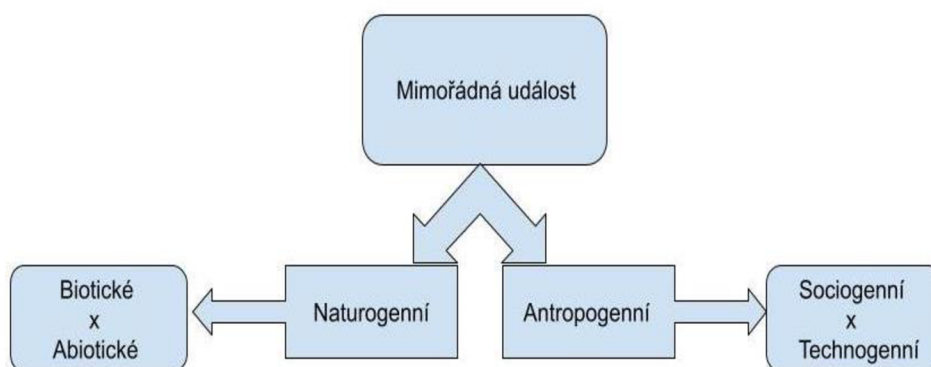
Jedním z důležitých pojmů je **hrozba**, což je jakýkoli fenomén, jenž má potenciální schopnost poškodit hodnoty a zájmy chráněné státem. Její míra je určena velikostí možné škody a časovou vzdáleností možného uplatnění této hrozby (MV ČR, 2003).

Fiala (2010) doplňuje, že hrozba může být dvojího charakteru – úmyslná a neúmyslná. Mezi úmyslné hrozby řadí kupříkladu podvody či loupeže a mezi neúmyslné zařazuje ty, které nejsou ovlivněny člověkem, ale způsobují je přírodní síly. Máme zde na mysli například zemětřesení, požáry, povodně, krupobití, silný vítr a jiné.

Na Obrázku 2 je ilustrováno dělení mimořádných událostí (dále jen MU), které mohou být naturogenního (přírodního) či antropogenního (způsobené činností člověka) charakteru. Naturogenní MU lze dále dělit na abiotické, které má na svědomí neživá příroda (např. povodně, požáry, zemětřesení, kosmické záření, sopečná činnost, krupobití, silné deště, silné sněžení, globální změny klimatu, atp.) a biotické, způsobené živou přírodou, kam řadíme například rozsáhlé nákazy lidí (pandemie, epidemie), rozsáhlé nákazy zvířat (epizootie), rozsáhlé nákazy rostlin (epifylie), přemnožení škůdců či plevelů, atp. Antropogenní MU mohou být technogenní (ropné havárie, dopravní havárie – silniční i železniční, radiační havárie, znečištění životního prostředí, důlní neštěstí aj.), sociogenní a agrogenní (eroze půdy, degradace kvality půdy, nevhodné používání hnojiv a agrochemikálií, vysychání). Sociogenní MU je možné dále členit na interní (vnitřní) a externí (vnější), kdy mezi ty interní spadají vnitrostátní sociální, společenské a ekonomické negativní jevy (finanční narušení hospodářství státu, narušení dodávek ropných produktů, dodávek potravin, pitné vody léčiv nebo elektrické energie) a mezi ty externí MU je možné řadit vojenské (vnější vojenské napadení státu, politický nátlak, ohrožení základních demokratických hodnot v rozsahu, kdy je zapotřebí nasadit ozbrojené síly pro mírové nebo humanitární operace) (Veverka, 2003).

Kukal (1982) ještě doplňuje, že přírodní katastrofy je možno rozdělit podle místa jejich vzniku. Podle vztahu k zemskému povrchu lze určit tři skupiny katastrof:

- Katastrofy vznikající *pod zemským povrchem* - zemětřesení, sopečná činnost;
- katastrofy vznikající *na zemském povrchu* - svahové pohyby, povodně, tsunami, požáry;
- katastrofy vznikající *nad zemským povrchem* - tropické cyklóny, tornáda – a v kosmickém prostoru - dopad meteoritů.

Obrázek 2 – Typy mimořádných událostí

(Zdroj: Veverka, 2003)

Zákon č. 239/2000 Sb., o IZS pak specifikuje postup při záchranných a likvidačních pracích, které následují po vzniku MU. **Záchranné práce** jsou činnosti, kdy dochází k odvrácení nebo omezení bezprostředního působení rizik vzniklých MU, především ve vztahu k ohrožení životů, zdraví, majetku nebo životního prostředí. Rovněž vedou k přerušení jejich příčin. **Likvidačními pracemi** rozumíme činnosti, které jsou zapotřebí k odstranění následků, jež byly MU způsobeny (Zákon č. 239/2000 Sb., § 2, písm. b), c).

Dalším souvisejícím pojmem je **krizová situace**. K té dochází, pokud je v rámci značně rozsáhlé MU vyhlášen jeden z krizových stavů (dále jen KS, viz. Tabulka 1). V České republice se mezi KS řadí:

- Stav nebezpečí,

- nouzový stav,
- stav ohrožení státu,
- válečný stav (GŘ HZS ČR, 2021).

Tabulka 1 Krizové stavy a jejich vyhlášení v ČR

Krizový stav	Vyhlašuje	Pro území	Nejdelší doba trvání
stav nebezpečí	hejtman kraje	celý kraj nebo část kraje	30 dnů (déle se souhlasem vlády)
nouzový stav	Vláda ČR	celý stát nebo omezené území státu	30 dnů (déle se souhlasem poslanecké sněmovny)
stav ohrožení státu	Parlament ČR na návrh Vlády ČR	celý stát	není omezeno
válečný stav	Parlament ČR	celý stát	není omezeno

(Zdroj: GŘ HZS ČR)

Stav nebezpečí je vyhlášen, pokud jsou ohroženy životy, zdraví lidí a zvířat, majetek a životní prostředí v takovém případě, že síla působení nežádoucích vlivů nedosahuje značného rozsahu a nebezpečí není možné odvrátit obvyklou činností správních úřadů, orgánů kraje a obcí, složek IZS nebo subjektů infrastruktury. Pokud je stav nebezpečí vyhlášen, je nezbytné uvést důvod, proč tak bylo učiněno, dále pak území, pro které stav bude platný a potřebnou nutnou dobu platnosti. Maximální doba platnosti jednoho vyhlášení stavu nebezpečí je vymezena na 30 dnů a prodloužit ho lze pouze se souhlasem vlády. Vyhlášení činí hejtman na území kraje, v Praze primátor hlavního města Prahy. Rozhodnutí o krizovém stavu je vyhlášováno ve Sbírce právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů. Hejtman kraje pak je nadále povinen o svém úkonu informovat vládu, MV ČR, sousední kraje a obce

s rozšířenou působností, pokud mohou být krizovou situací dotčeny (Zákon č. 240/2000 Sb.).

V případě, že by nedošlo k tomu, aby byla nastalá situace během stavu nebezpečí napravena, je zapotřebí přejít do dalšího stupně – nouzového stavu. Dle zákona č. 110/1998 Sb., je možné vyhlásit **nouzový stav** v případě živelních pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod či jiného nebezpečí, pokud ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty nebo vnitřní pořádek a bezpečnost. Při vyhlášení nouzového stavu je o tomto úkonu zapotřebí informovat Poslaneckou sněmovnu; ta může vyhlášení tohoto stupně krizového stavu zrušit. Vyhlášení nouzového stavu je možné nejdéle po dobu 30 dní, jeho prodloužení může odsouhlasit pouze Poslanecká sněmovna. Konec platnosti nouzového stavu souvisí s dobou, na kterou byl vyhlášen, pokud by vláda či Poslanecká sněmovna nerozhodla jinak (Zákon č. 110/1998 Sb.).

Stav ohrožení státu je vyhlášen Parlamentem ČR na návrh vlády, pokud je bezprostředně ohrožena svrchovanost státu nebo územní celistvost státu anebo jeho demokratické základy. Pro přijetí návrhu vyhlášení tohoto stupně krizového stavu je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a souhlasu nadpoloviční většiny všech senátorů (Zákon č. 110/1998 Sb.).

Válečným stavem rozumíme stav, který by vznikl mezi zneprátelenými stranami (kupříkladu státy nebo jinými subjekty mezinárodního práva) a vzplanul by tak ozbrojený konflikt bez ohledu na to, zda byla vypovězena válka. V Ústavě ČR je definován jako situace, kdy je ČR napadena, nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení. Válečný stav vyhláší Parlament České republiky (Zákon č. 1/1993 Sb.).

V rámci plnění úkolů složek IZS je zapotřebí zmínit **linky tísňového volání**. Tísňové volání je definováno jako bezplatná volba čísel, jež jsou stanovena v číslovacím plánu a uvedena v telefonních seznamech a slouží k záchraně lidských životů, zdraví či majetku. Tato telefonní čísla mají bezplatný a nepřetržitý charakter. V ČR jsou pro tísňová volání určena tato čísla:

- **112** – Jednotné evropské číslo pro tísňové volání,
- **150** – Hasičský záchranný sbor ČR,

- **155** – Zdravotnická záchranná služba,
- **158** – Policie ČR,
- **156** – obecní (městská) policie (GŘ HZS ČR, 2021).

Během roku 1991 bylo Radou Evropských společenství vydáno rozhodnutí č. 91/396/EEC ze dne 29. července 1991 o zavedení jednotného evropského čísla tísňového volání za účelem usnadnění komunikace v rámci tísňových služeb v rámci Evropské unie (dále jen EU). Pro toto tísňové volání bylo stanoveno telefonní číslo **112**. K tomuto kroku došlo z důvodu narůstajícího množství služebních či soukromých cest uvnitř EU, kdy jednotlivé státy používají svá vlastní tísňová telefonní čísla, která cizinec ve většině případů nezná anebo může narazit na jazykovou bariéru (GŘ HZS ČR, 2021). Linka 112 je určena pro jakéhokoli občana, který by na území EU potřeboval řešit nastalou nouzovou situaci a potřeboval by naléhavou pomoc bezpečnostních či záchranných složek. Operátoři linky 112 jsou vybaveni několika jazyky, telefonní služba je dostupná ze všech pevných i mobilních telefonů, je zdarma a umožňuje určit polohu volajícího (MV ČR, 2021).

Základní složky IZS zajišťují nepřetržitou pohotovost pro příjem ohlášení vzniku mimořádné události, její vyhodnocení a neodkladný zásah v místě mimořádné události. Mezi základní složky IZS řadíme: Hasičský záchranný sbor ČR, jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany, poskytovatele zdravotnické záchranné služby a Policii ČR (Zákon č. 239/2000 Sb.).

Mezi ostatní složky integrovaného záchranného systému patří vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil, ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory, ostatní záchranné sbory, orgány ochrany veřejného zdraví, havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby, zařízení civilní ochrany, neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím. Ostatní složky integrovaného záchranného systému poskytují při záchranných a likvidačních pracích plánovanou pomoc na vyžádání. Tyto složky jsou na místo MU povolávány, je-li jejich pomoc potřebná na smluvní dohodě – jde o případy, kdy základní složky IZS nemají k dispozici potřebné síly či prostředky pro danou situaci (Zákon č. 239/2000 Sb.).

1.10 Koncepce ochrany obyvatelstva

Koncepce ochrany obyvatelstva představuje základní strategický plánovací dokument. Vychází zejména z Bezpečnostní strategie ČR, ve které jsou identifikovány konkrétní bezpečnostní hrozby pro Českou republiku (MV-GR HZS ČR, 2015).

V září roku 2013 byl dokončen návrh strategického dokumentu s názvem „*Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*“ (dále jen „Koncepce“).

Tento dokument se ve svém obsahu zaměřuje na celou šíři problematiky ochrany obyvatelstva a stanovuje strategické cíle. Rovněž se zabývá prioritami v oblasti ochrany obyvatelstva. „Koncepce“ si klade za cíl naplňovat potřeby bezpečí, kdy je pro splnění tohoto cíle podmínkou kvalitní a fungující systém ochrany obyvatelstva, v němž je zahrnuta připravenost, prevence a schopnost reagovat včas a efektivně na případná ohrožení či hrozby. Jde o princip vědomého rozvoje již fungujícího systému ochrany obyvatelstva, jež se pomocí využití již existujících znalostí, nástrojů, procesů a zkušeností dále rozrůstá.

Dokument byl zpracován Ministerstvem vnitra - generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru České republiky v souladu s ustanovením § 7, odst. 2, písm. e) zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. „Koncepce“ byla v souvislosti ke svému charakteru zpracována ve spolupráci s vnitroresortní pracovní skupinou Ministerstva vnitra a odbornou pracovní skupinou Výboru pro civilní nouzové plánování (VCNP).

17. září 2013 byla „Koncepce“ projednána ve VCNP, 16. října byla zařazena na program jednání Bezpečnostní rady státu a 23. října byla po projednání schválena na schůzi vlády České republiky (usnesením č. 805, bod č. 17).

„Koncepce“ je klíčovým dokumentem, který se zabývá celým systémem ochrany obyvatelstva, analyzuje a formuluje význačné a podstatné oblasti a možnosti, jejichž pomocí je realizována. Zároveň definuje základní principy pro danou oblast – ochranu obyvatelstva.

Šířeji se Koncepce zabývá otázkami, které se týkají důležitých a významných oblastí, kterými jsou výchova a vzdělávání, síly, věcné zdroje, úkoly ochrany obyvatelstva, krizové řízení, věda a výzkum. V úvodním slovu generálního ředitele hasičského záchranného sboru České republiky (generálporučík Ing. Drahoslav Ryba, generální

ředitel HZS ČR; 2011 – nyní) je rovněž zmíněno, že dokument vznikl za významné pomoci a podpory odborníků ze státní správy a samosprávy a také akademické obce. Je to dáno tím, že tato průřezová a široká problematika se dotýká mnoha rozmanitých subjektů.

„Cílem je celkové posílení systému ochrany obyvatelstva za maximálního využití stávajících kapacit a efektivního zapojení kapacit nových. Světové trendy v oblasti analýz rizik jednoznačným způsobem ukazují, že aktuální hrozby nejsou pouze přírodního nebo technického charakteru, ale také charakteru sociálního. (...) Abychom byli schopni veškeré tyto hrozby úspěšně popsat, je v „Koncepci“ uvedeno, jako jeden z klíčových úkolů, zpracování analýzy hrozeb pro Českou republiku. (...) Materiál si klade za cíl jednoznačným a prokazatelným způsobem identifikovat slabá místa systému, k jejichž odstranění navrhuje celou řadu úkolů a opatření (...) budoucího vývoje v této oblasti do roku 2030.“ (MV-GŘ HZS ČR, 2013).

V oblasti výchovy a vzdělávání má samotné Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy za úkol dle tohoto dokumentu zanalyzovat stávající systém výchovy a vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva (vzdělávání obyvatelstva, odborníků, učitelů, lektorů atp.) navrhnout systémové změny a opatření k odstranění stávajících nedostatků a tento systém legislativně zakotvit (MV-GŘ HZS ČR, 2013).

V souvislosti s oblastí vzdělávání „Koncepce“ chce jednoznačným a prokazatelným způsobem identifikovat slabá místa systému. Navrhuje celou řadu úkolů a opatření k jejich odstranění a vylepšení. Realizace těchto úkolů je rozložena do roku 2020 a zároveň nastiňuje základní strategické linie pro budoucí vývoj ve zmiňované oblasti až do roku 2030. Materiál se zaměřuje zejména na oblast prevence, připravenost a řešení a vytváří podmínky pro realizaci úkolů v části obnovy území po mimořádné události či krizové situaci. „Koncepce“ si klade za cíl: *„vytvořit funkční systém výchovy a vzdělávání prostupující napříč všemi stupni veřejné správy, s větším zapojením soukromého sektoru i samotného obyvatelstva, jehož výsledkem bude zvýšení schopností v oblasti sebeochrany a aktivního zapojení do řešení mimořádných událostí a krizových situací na všech úrovních. Systém by se měl skládat z následujících úrovní:*

- Odborníci zabývající se ochranou obyvatelstva a krizovým řízením,
- učitelé vyučující danou problematiku na školách,

- *lektoři realizující projekty preventivně výchovné činnosti,*

- *obyvatelstvo.*“ (GŘ- MV HZS ČR, 2013).

V rámci přípravných prací pro zpracování Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 byla vypracována SWOT analýza pro oblast výchova a vzdělávání (Obrázek 3). Nejčastěji se vyskytující faktory s nejvýznamnějším vlivem pro námi vybranou oblast jsou zobrazeny na následující vizualizaci (GŘ- MV HZS ČR, 2013).

SWOT analýza je univerzální analytickou technikou, jež je používána pro vyhodnocení vnějších a vnitřních faktorů, které ovlivňují úspěšnost nějakého konkrétního záměru (Managementmania, © 2011-2016).

Obrázek 3 – SWOT analýza pro oblast Výchovy a vzdělávání

(Zdroj: GŘ-MV HZS ČR, 2013)

1.11 Historie branné výchovy

Problematika ochrany obyvatelstva za mimořádných událostí byla z hlediska názvu formulována různě.

Například z pojmů Civilní ochrana, Civilní obrana, Branná výchova, atp., je dnes patrné, že témata v této oblasti byla na rozhraní mezi civilním a vojenským světem. Je nezbytné zde zmínit, že moderní historie je obdobím charakterizovaným jak skutečnými globálními ozbrojenými konflikty, tak obdobím tzv. studené války mezi západními státy a socialistickým táborem. Obranně a ochraně civilního obyvatelstva tedy byla věnována pozornost zejména s ohledem na hrozící válečné nebezpečí.

Během období první československé republiky (1918-1930) nebyla branná výchova zavedena jakožto samostatný vyučovací předmět, probíhala paralelně v rámci tělesné výchovy zaměřena na tělovýchovu či jako součást nebo doprovodný program jiných předmětů. O předmět „Branná výchova“ v této době nebyl nijak velký zájem a výchově k obraně státu se nevěnovala přílišná pozornost. V této době vznikaly nekoordinované tělovýchovně a technické organizace a spolky, jež svou výchovou vybízely k rozdělování společnosti dle národnosti či etnika (Matička, 1979).

Dolenský (1934) píše, že ve 30. letech 20. století byla branná výchova na školách především zdůrazňováním mravní ukázněnosti, oddanosti státu a tělesné zdatnosti. To proto, aby škola dala jedinci naukový základ pro jeho následný vojenskotechnický výcvik.

Matička (1979) dále uvádí, že se během období první československé republiky začalo na území Československa uvažovat o ochraně obyvatelstva, v době, kdy se k moci dostal v roce 1933 v Německu Adolf Hitler, a hrozilo nebezpečí v podobě války. V roce 1937 vznikl zákon č. 45/37 Sb., „O branné výchově“, jehož cílem bylo ochránit československý stát před fašismem. Díky tomuto vzniklému zákonu se stát snažil o osvětu v oblasti branné připravenosti a branná výchova se zaváděla do škol.

Po skončení 2. světové války (1945) se dostával branné výchově minimální prostor. Veškerá pozornost společnosti byla věnována vytváření nové republiky. Branná výchova tou dobou navazuje na předválečnou dobu, kdy byla řešena formou organizací a spolků. Od roku 1950 docházelo k vytváření nových zákonů:

- Zákon č. 91/1951 Sb., o branné výchově,

- Zákon č. 87/1952, o reorganizaci branné výchovy,
- Zákon č. 73/1973, o branné výchově.

V souvislosti s těmito novými zákony se branná výchova opět vrátila do výuky ve školách. Příprava občanů státu byla zaměřena především na teoretický a praktický výcvik pro zaměstnance závodů a ostatního obyvatelstva, kdy se jednalo o aktivní přípravy proti účinkům zbraní hromadného ničení. Občané byli vůči takovým přípravám spíše skeptičtí, jelikož byli toho názoru, že pokud by ve válečném konfliktu způsobila katastrofu moderní technika, nedalo by se bránit jinak než zase technikou (Matička, 1979).

V roce 1966 po XIII. sjezdu KSČ nastal nový přístup k pojetí branné výchovy. Pro formování pozitivního postoje obyvatelstva k ochraně státu bylo schváleno a vytvořeno usnesení „*K hlavním směrům ideologické a výchovné činnosti strany a státu na úseku obrany socialistické vlasti*“, kde byla branná výchova brána jako nedílná součást komunistické výchovy k budování socialismu a jeho ochraně napříč spektrem veškerého obyvatelstva (Matička, 1979).

Po období v letech 1968-1969 vzniklo v roce 1971 usnesení „*O jednotném systému branné výchovy obyvatelstva ČSSR*“, kdy se komunisté znovu začali zabývat myšlenkou nutnosti branné výchovy, kdy jejím základem musí být politická složka. Nová koncepce branné výchovy navazuje schválením zákona č. 73/1973 Sb. „*O branné výchově*“: „*Hlavním cílem branné výchovy je dosáhnout, aby každý československý občan cítil vysokou odpovědnost za osud své socialistické vlasti, byl vždy připraven postavit se na její obranu a obětavě bojovat za její svobodu a nezávislost, za vítězství komunismu v naší vlasti.*“ (Zákon č. 73/1973 Sb., § 2).

V tomto období byla branná výchova zaštiťována dle § 3 zákona č. 73/1973 Sb., o branné výchově a byla vyučována na druhém stupni základních škol i na školách středních, který uplatňoval nadčasové metody výuky:

- Názorné praktické ukázky (použití plynových masek, úkryty v terénu, aplikace IPCHO – improvizovaných prostředků protichemické ochrany apod.),
- spojení teorie s praxí (besedy s příslušníky ozbrojených složek, návštěvy vojenských útvarů a ukázky jejich připravenosti),

- ukázková spolupráce civilního a vojenského světa (např. armáda a Pionýrská organizace, Socialistický svaz mládeže, Svazarm...).

Komplex branné výchovy tak zahrnoval odborné, tělovýchovné, politické i psychologické prvky.

Branná příprava vyvrcholila u (téměř) všech zdravých plnoletých mužů povinnou jednoletou nebo dvouletou vojenskou prezenční službou. Povinná vojenská i civilní služba byla v České republice zrušena v roce 2004 (AČR, 2021).

Se změnou společensko-politického systému v roce 1989 přišla také razantní změna v přístupu ke vzdělávání v oblasti problematiky branné výchovy, či civilní obrany. Témata, kterými se tato problematika zabývala, překotně mizela ze školních osnov. To se ostatně stalo i jiným tématům ve společensko-vědních oborech. Jako kdyby bylo spoléháno na to, že tzv. revoluční obrat, změna politicko-spoločenské orientace z východu na západ, ochrání lidstvo nejen před válečnými konflikty, ale také před přírodními katastrofami, epidemickým rozsahem nemocí nebo před prostou lidskou nedokonalostí, která může zapříčinit antropogenní události, kterými jsou například nehoda, požár, atp.

Od roku 1991 není na základních školách branná výchova vyučována. Okrajově je současně součástí několika předmětů – např. občanská výuka, výchova ke zdraví, dějepis či jiných. Několik let po roce 1990 by se dalo nazvat roky „informačního vakua“, kdy se záležitosti ochrany obyvatelstva ve školských dokumentech zásadně neřešily a dříve vyprofilovaný předmět zmizel z osnov.

Konířová (2006) píše: *„V březnu 2003 vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pokyn k začlenění tematiky „Ochrana člověka za mimořádných událostí“ do vzdělávacích programů škol, čímž se do škol některé prvky branné výchovy vrátily. Šlo ale o jejich začlenění do jiných vyučovacích předmětů, branná výchova jako předmět obnovena nebyla.“*

1.12 Rámcový vzdělávací program škol

Od roku 2005 je v České republice základním vzdělávacím dokumentem pro vzdělávání od předškolního po vzdělávání středoškolské Rámcový vzdělávací program (RVP). Ten tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů (MŠMT, © 2021).

RVP stanovuje základní parametry vzdělávání (např. cíle, délku vzdělávání, povinný obsah, personální a organizační podmínky...), na jejichž základě vznikají v jednotlivých školách konkrétní realizační programové dokumenty – Školní vzdělávací programy (ŠVP).

Rámcový vzdělávací program prochází od svého vzniku neustálým vývojem, školy musí sledovat kontinuální změny a ty zpracovávat do svých ŠVP tak, aby tyto dvě normy – RVP a ŠVP, zjednodušeně řečeno státní a školní, byly stále v souladu.

Škola jako vzdělávací instituce je nositelem formálního vzdělávání. V souvislosti s rychlostí společenských, technologických a ekonomických změn se mění i požadavky společnosti na obsah i formu vzdělání. Mění se forma sociálních kontaktů, množství informací a způsoby přístupu k nim, mění se například i požadavky zaměstnanecké praxe na soubor dovedností absolventů. Současní žáci se od předešlé generace výrazně liší stejně tak, jako se liší svět, do kterého dospívají a prožijí v něm svůj dospělý aktivní život.

Tyto nezpochybnitelné trendy způsobují to, že vzdělávací dokumenty jsou neustále „živým“ materiálem, který respektuje, monitoruje a reflektuje nutnost transformovat vzdělávací obsah i formy a metody práce s žáky.

Změny vzdělávacího prostředí a obsahu musí být takového rozsahu, aby bylo dosaženo cílů, které jsou zakotveny v dokumentu Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030.

V rámci celospolečenských změn se v RVP zrcadlí také postoj státu k ochraně obyvatelstva za mimořádných událostí.

Od roku 2013 je v RVP nově zařazena problematika bezpečí občana, přípravy občanů k obraně státu, porozumění nebezpečným situacím. Implementované prvky oboru civilní ochrany se zaměřují na pochopení významu lidského života a zdraví jako nejdůležitější morální hodnoty.

Pro výuku na 1. stupni jsou tato témata zařazena do vzdělávacího oboru „Člověk a jeho svět“ (MO ČR, 2014).

„Příprava občanů k obraně státu je zaměřena zejména na zdravotnickou přípravu, přípravu k civilní ochraně, přípravu k sebeobraně a vzájemné pomoci v krizových

situacích vojenského i nevojenského charakteru. Žáci a studenti by v rámci vzdělávání a výchovy měli získat základní informace o současném bezpečnostním prostředí, o výhodách a závazcích vyplývajících z členství ČR v mezinárodních bezpečnostních a politicko-vojenských organizacích, o principech obrany státu a o úloze ozbrojených sil ČR při zajišťování obrany státu a při řešení krizí nevojenského charakteru. Zároveň se seznámí s povinnostmi, které jim, jako občanům ČR ve vztahu k obraně státu vyplývají ze zákonů.“ (MO ČR, 2014).

Očekávaným výstupem na konci 1. období je rozlišení možného nebezpečí v nejbližším okolí. Na konci 2. období má žák zvládnout zásady bezpečného pohybu a pobytu v přírodě, stručně charakterizovat specifické přírodní jevy a z nich vyplývající rizika vzniku mimořádných událostí (MŠMT ČR, 2021).

K očekávaným výstupům jsou žáci vedeni přiměřenou formou prostřednictvím učiva o rizikových místech a situacích, Armádě ČR a složkách Integrovaného záchranného systému (IZS) a o rozmanitosti podmínek života na Zemi.

Pro výuku na 2. stupni základních škol jsou sledovaná témata zařazena v největší míře do vzdělávacích oblastí „Člověk a společnost“ a „Člověk a zdraví“. Tyto oblasti vybavují žáka znalostmi a dovednostmi potřebnými pro jeho aktivní zapojení do života společnosti a přispívají k osvojení pravidel chování při běžných rizikových situacích i při mimořádných událostech (MO ČR, 2014).

Očekávané výstupy související s problematikou ochrany člověka za mimořádných událostí jsou ty, že žák:

- Vyhodnotí své možnosti, jak může pomoci v situacích ohrožení,
- rozumí povinnostem občana při zajišťování obrany státu,
- objasní roli ozbrojených sil ČR při zajišťování obrany státu a při řešení nevojenských krizí,
- zná význam zdravého způsobu života,
- je si vědom možných ohrožení plynoucích z přírodních procesů, z lidské činnosti a zásahů člověka do přírody,
- projevuje odpovědné chování v rizikových situacích v dopravě, aktivně předchází situacím ohrožení zdraví a osobního bezpečí, v případě potřeby poskytne adekvátní první pomoc,

- uplatňuje vodné způsoby chování v modelových situacích ohrožení, nebezpečí i mimořádných událostí (RVP, 2021).

Z RVP pro základní vzdělávání nelze přesně stanovit, v jakých konkrétních předmětech jsou žáci k požadovaným kompetencím a očekávaným výstupům vedeni, a to z důvodu již výše zmiňovaného. Teprve ve ŠVP má každá daná škola učivo uspořádané v konkrétních předmětech. Prostřednictvím mezipředmětových vztahů a průřezových témat se poznatky prolínají napříč vzdělávací nabídkou a nejsou úzkostlivě vázány na konkrétní ročníky. Pro osvojení se ve výuce cyklicky opakují s náročností odpovídající věku a schopnostem žáků.

1.13 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program (dále pouze ŠVP) je podřízen RVP a jak již bylo uvedeno výše, musí být s RVP v souladu a na jeho základě je konkrétní ŠVP zpracováván. V takovém ŠVP se může promítnout konkrétní profilace školy, například regionální, personální nebo ekonomické podmínky. Rovněž i časová dotace pro jednotlivé vzdělávací oblasti, uspořádání vzdělávacího obsahu do předmětů, vlastní vzdělávací podmínky, pedagogické záměry školy, či jiné specifikace školy. Za správnost ŠVP a zejména soulad s RVP zodpovídá ředitel školy či školského zařízení a také jej schvaluje (Zákon č. 564/2004 Sb.).

Chromíková a kol. (2008) doplňuje, že před sestavením ŠVP je zapotřebí vždy zohlednit úroveň mentální zdatnosti žáka. Ředitel školy ve spolupráci s vyučujícím sestaví školní výukové osnovy pro daný předmět podle požadavků RVP. Doporučení na rozložení učiva v osnovách je nutno sestavovat chronologicky tak, aby obsah učiva na sebe logicky navazoval.

Není jednoduché vysledovat, jaký prostor má problematika ochrany obyvatelstva ve vzdělávacích programech dostává. Jisté a zřejmé je to, že se v současné době neprosazuje jako samostatný vzdělávací obor nebo předmět. Témata a otázky, která problematika ochrany obyvatelstva řeší, si učitelé musí zakomponovat vzdělávacího obsahu sami a to formou ŠVP.

Ani časová dotace věnovaná ochraně člověka za mimořádných událostí (OČMU) – v RVP není specifikována, problematika je pouze zahrnuta do vzdělávací oblasti „Člověk a zdraví“. Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru „Výchova ke zdraví“ je

realizován pouze na 2. stupni základních škol či v odpovídajících ročnících víceletých gymnázií. Pro žáky 1. stupně základních škol je vzdělávací obsah odpovídající tématům „Výchovy ke zdraví“ zařazen do vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět“ (RVP, 2021).

Při bližším prostudování RVP se nabízí více možností, v jaké vzdělávací oblasti, v jakém předmětu se informace o možnostech ochrany obyvatelstva objeví. Stejně tak je variabilní možnost časové dotace a vzdělávacích strategií, které povedou k požadovaným a očekávaným kompetencím. Protože teprve to, že žáci získají konkrétní schopnosti a dovednosti (např. vyhodnotit situaci, správně reagovat), je výsledkem námi sledovaného problému.

1.14 Metodické podpory v oblasti OČMU

Z tiskových zpráv a jiných veřejně dostupných zdrojů a médií v souvislosti s naší problematikou je známo, že o zavedení výuky s obsahem civilní ochrany, ochrany obyvatelstva formou regulárního předmětu, se usiluje již několik let. Předpokladem takového kroku je samozřejmě kromě ukotvení v legislativě především připravenost pedagogů. Ochrana člověka za mimořádných událostí, péče o zdraví a dopravní výchova byly začleněny do studijních programů pedagogických fakult (HZS ČR, © 2021).

K zařazení předmětu typu „branná výchova“ se hlásili i nedávni ministři obrany Karla Šlechtová a Martin Stropnický, stejně jako další politici napříč politickým spektrem. Zatím se systém utváří pomalu, avšak jde spíše o aktivity jednotlivých resortů, které jsou samozřejmě pojaty s vysokou mírou profesionality, ale díky tomu jsou také poměrně obšírné. Jako v každé problematice, tak i zde záleží na úhlu pohledu – kdo si chce pro své žáky při respektování limitů RVP vytvořit vzdělávací obsah sám, má na doporučených stránkách dostatek zdrojů a námětů. Kreativní učitel však může narazit na bariéru časové dotace.

Významnou metodickou podporu učitelům nabízí portál Hasičského záchranného sboru České republiky (www.hzscr.cz), kde je dostupné dostatečné množství odborného materiálu, na základě kterého lze témata Ochrany člověka za mimořádných událostí pro výuku využít. Například právě materiál „Podklady k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí v základních školách“ je vhodnou pomůckou pro pedagogy. Umožní efektivně přenést danou problematiku do struktury konkrétního

školního vzdělávacího programu a vyučovaného předmětu tak, aby probíraná témata co nejlépe korespondovala s ostatním učivem. (HZS ČR, © 2021)

Další významnou pomoc pro získávání odborných informací nabízí rovněž portál HASÍK (www.hasik.cz), jenž se zabývá preventivně výchovnou činností v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva. Poskytuje odborné metodické publikace, praktické realizace preventivně výchovných programů pro školy, školení a výcviky (mj. i vzdělávání pedagogů akreditováno MŠMT), stránky pro děti (HASÍK CZ, 2020).

Existuje mnoho dalších možností, kde se lze inspirovat či vzdělat v oblasti OČMU v rámci výuky pro základní školy a jiná školská zařízení; jako významného autora pro tuto tematiku můžeme uvést *Ministerstvo vnitra – Generální ředitelství HZS ČR*, jenž je tvůrcem příruček, učebnic a výukových materiálů pro školy (RVP, 2012):

- Pro případ ohrožení – příručka pro obyvatele.
- Ochrana člověka za mimořádných událostí.
- Výchova dětí v oblasti požární ochrany.
- Výchova a prevence v oblasti požární ochrany.
- „Hasiči varují“ (filmové šoty).

Asociace Záchranný kruh (dále jen AZK) je dalším tvůrcem podkladů a výukových materiálů OČMU pro základní školy. Na webovém vzdělávacím portálu www.zachranny-kruh.cz lze vybírat z mnoha různých výukových pomůcek, jako jsou například pracovní listy, interaktivní vzdělávací kurzy, databáze obrázků, metodické materiály, výuková videa. Součástí portálu je také testovací a prověřovací systém pro pedagogy, a také je zde možnost vytvořit vlastní testové otázky pro ověření znalostí u žáků. Dalšími projekty této asociace jsou projekty „Chraň svůj svět, chraň svůj život“, kdy je cílem systémová podpora a pomoc školám při výuce a výchově problematik ochrany života, zdraví, životního prostředí a majetku. Tento projekt zahrnuje 11 multimediálních kurzů zaměřených na výuku v oblastech běžných rizik, atmosférických poruch, havárií, mimořádných událostí I a II, osobního bezpečí, povodní, požárů I a II, terorismu a jiných hrozeb, zemětřesení, sesuvů půd, sopečných činností a lavin. Dalším vytvořeným projektem AZK je projekt „Rizika silniční a železniční dopravy“, jenž vede děti a žáky k výchově v oblasti rizik silniční a železniční dopravy včetně samostatné přepravy (Záchranný kruh, 2018).

Dalším vydavatelem učebních materiálů pro ZŠ je *nakladatelství ALBRA*. Pro první stupeň ZŠ vydalo učebnice s názvem Ochrana člověka za mimořádných událostí z roku 2004. Autorem učebnic byl F. Černoch. Pro druhý stupeň ZŠ a školních zařízení pokračují učebnice opět pod stejným názvem s tím rozdílem, že autorem byl M. Sedláček a byly vydány v roce 2006. Pro jednotlivé ročníky je obsah učebnic v souladu s RVP (RVP, 2021).

Nakladatelství Fortuna vydalo učebnice, které se týkají jednotlivých předmětů vyučovaných na ZŠ a publikaci od V. Balka pro SŠ. Název mají stejný – Ochrana člověka za mimořádných událostí, kdy podtitul Sebeochrana a vzájemná pomoc je určena pro výuku občanské a rodinné výchovy, podtitul Havárie s únikem nebezpečných látek, Radiační havárie pro výuku předmětu chemie a fyziky, v zeměpise a přírodopise pak uplatnění nalezne podtitul Živelní pohromy (RVP, 2021).

Mezi další edukační materiály lze zařadit projekt, jenž byl vytvořen Hasičským záchranným sborem ČR Jihomoravského kraje ve spolupráci s Krajským ředitelstvím policie Jihomoravského kraje a Diecézní charitou Brno. Tento projekt byl nazván *Vaše cesty k bezpečí, aneb chytré blondýnky radí*. Jedná se o soubor postup, informací a rad, jak řešit nejčastější mimořádné události a zabývá se třemi oblastmi – ochrana obyvatelstva, požární prevence a bezpečnost občana (HZS ČR JmK, 2020).

Program Hasík zaštiťuje preventivně výchovný program v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva, jenž je využit pro efektivní působení na vzdělávání dětí, žáků a studentů pomocí řady dostupných nástrojů. Tento program slouží především k výcviku nových instruktorů preventivně výchovné činnosti se zaměřením na základní a střední školy a jako podpora práce již stávajících instruktorů v oblasti PVČ na školách. Rovněž nabízí vzdělávací program v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) akreditován MŠMT ČR, avšak takové absolvování kurzu je na dobrovolné volbě konkrétního pedagoga a za kurz je požadován poplatek.

Program HASÍK například napomáhá s vybavením potřebných materiálů preventivně výchovného charakteru, publikací, atp.

Tento projekt je od roku 1998 postupně šířen po celé ČR, avšak Jihočeský kraj prozatím není systematicky zapojen do realizace (HASÍK CZ, 2020).

Janoušek (2000) je názoru: „*Horší je situace s výukou a učebními pomůckami na středních školách. Učební pomůcky jsou často společné s učebními pomůckami pro 2. stupeň základních škol, což je podle mého názoru zcela nedostatečné. Na rozdíl od základní školy, kde přes veškeré nedostatky existuje poměrně velké množství učebnic i interaktivních multimediálních učebních pomůcek, pro střední školu existuje pouze jedna učebnice s názvem Ochrana člověka za mimořádných událostí autora Petra Linhartu věnující se živelním pohromám a určená pro zařazení do hodin zeměpisu a přírodopisu.*“

1.15 POKOS

Ministerstvo obrany již několik let na svých stránkách prezentuje iniciativu POKOS (Příprava občanů k obraně státu). Jde o systematickou a diferencovanou přípravu občanů k obraně státu a vytvoření potřebných schopností pro zajišťování obrany jednotlivců i celé společnosti. Zákonná povinnost občanů bránit svou vlast nezanikla ani s profesionalizací Armády ČR. Zde se projevuje nutnost mezioborová spolupráce ministerstev školství, obrany, zdravotnictví, vnitra, aj., aby se vzdělávání v tomto oboru stalo smysluplným (MO, 2014).

Základním principem zajišťování obrany je, že za přípravu a zajišťování obrany státu odpovídá vláda, přičemž přiměřený díl odpovědnosti nesou kromě ústředních orgánů státní správy a orgánů územních samosprávných celků také samotní občané. Za samotnou přípravu občanů k obraně státu odpovídají ministerstva a jiné správní úřady za pomoci příslušných právních předpisů - zejména zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, nebo zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon). Řízení a stanovení jejího rozsahu a obsahu je v gesci Ministerstva obrany (MO ČR, 2014).

Dle § 52 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR je příprava občanů k zajišťování obrany státu dobrovolná a má charakter vzdělávání: „*Příprava občanů k obraně státu má charakter vzdělávání a provádí se v rámci základního a středního vzdělávání i v rámci jiné státem uznané vzdělávací činnosti. Občany k obraně státu připravují zejména školy, školská zařízení a další vzdělávací zařízení.*“. Ministerstvo obrany řídí provádění přípravy občanů k obraně státu a na této přípravě se mohou rovněž podílet spolky, církve, náboženské společnosti a jiné právnické osoby s příslušnými krajskými a obecními úřady (MO ČR, 2014).

2 Cíle práce a výzkumná otázka

2.1 Cíle práce

Cíl 1: Vyhodnotit naplňování Koncepce ochrany obyvatelstva v souvislosti s výukou na základních a středních školách na území města Jindřichův Hradec.

Cíl 2: Posoudit úroveň informovanosti a postoje pedagogů v dané problematice.

2.2 Výzkumná otázka

Jaké jsou možnosti dalšího vzdělávání pedagogů v oblasti ochrany obyvatelstva a jaké jsou možnosti výuky této problematiky pro žáky ZŠ a SŠ?

3 Metodika

Metodika zpracování teoretické části této diplomové práce zahrnovala shromáždění informací a prostudování legislativních norem, odborné literatury, historie, internetových zdrojů a článků, jež se tematicky dotýkají bezpečnostní problematiky a vzdělávacího systému České republiky. Získané poznatky, informace a fakta byla sumarizována v první části této diplomové práce.

Metodika pro vyhotovení praktické části diplomové práce byla určena k naplnění cíle 1: „*Vyhodnotit naplňování „Koncepce“ v souvislosti s výukou a základních a středních školách na území města Jindřichův Hradec.*“, současně cíle 2: „*Posoudit úroveň informovanosti a postoje pedagogů v dané problematice*“, a rovněž k zodpovězení výzkumné otázky: „*Jaké jsou možnosti dalšího vzdělávání pedagogů v oblasti ochrany obyvatelstva a jaké jsou možnosti výuky této problematiky pro žáky ZŠ a SŠ?*“, kdy byla použita metoda kvantitativního šetření. Pro toto šetření byl vytvořen polostrukturovaný dotazník, který je součástí příloh (Příloha A) této práce. Dotazník byl určen pro širokou škálu pedagogů, kteří mají odlišné aprobace a byl rozeslán elektronickou formou prostřednictvím Google formuláře. Dotazník obsahoval 19 otázek a odpovědělo na něj 120 respondentů (pedagogů ze základních či středních škol na území města Jindřichův Hradec). Získaná data byla zpracována do přehledných grafů pomocí tabulkového editoru Microsoft Office Excel, kde jsou názorně zaznamenány konkrétní odpovědi všech zúčastněných. Seznam zúčastněných škol je součástí seznamu tabulek (Tabulka 2).

Pro zodpovězení výzkumné otázky: „*Došlo k naplnění cílů, které byly předpokládány v oblasti vzdělávání s výhledem do roku 2020?*“, i otázky: „*Jaké jsou možnosti dalšího vzdělávání pedagogů v oblasti ochrany obyvatelstva a jaké jsou možnosti výuky této problematiky pro žáky ZŠ a SŠ?*“, byla použita metoda kvalitativního šetření za pomoci řízených rozhovorů. Řízené rozhovory proběhly na třech školách v Jindřichově Hradci. Výběr škol pro uskutečnění řízeného rozhovoru byl proveden prostřednictvím náhodného výběru. Po vytvoření číselného seznamu základních škol a středních škol v Jindřichově Hradci bylo provedeno náhodné losování vždy jednoho čísla z tohoto seznamu jindřichohradeckých škol (Tabulka 1).

Losem byli získáni tři zástupci:

- 4. ZŠ Jindřichův Hradec (los č. 4),
- SŠ Gymnázium V. Nováka Jindřichův Hradec (los č. 10) a
- MŠ, ZŠ a Praktická škola Jindřichův Hradec (los č. 7).

Z důvodu velice nepříznivé epidemiologické situace během roku 2021 byli konkrétní pedagogičtí pracovníci – koordinátoři v oblasti ochrany obyvatelstva za mimořádných událostí těchto škol osloveni pomocí emailu či telefonicky.

Tabulka 2 – Jmenný seznam škol v J. Hradci, číslo pro los

Losované číslo	Název školy
1	1. Základní škola Jindřichův Hradec
2	2. Základní škola Jindřichův Hradec
3	3. Základní škola Jindřichův Hradec
4	4. Základní škola Jindřichův Hradec
5	5. Základní škola Jindřichův Hradec
6	6. Základní škola Jindřichův Hradec
7	MŠ, ZŠ a Praktická škola Jindřichův Hradec
8	Střední zdravotnická škola Jindřichův Hradec
9	Obchodní akademie TGM Jindřichův Hradec
10	Gymnázium V. Nováka Jindřichův Hradec
11	Střední odborná škola a střední odborné učiliště Jindřichův Hradec

(Zdroj: vlastní)

4 Výsledky

Obsahem této kapitoly budou výsledky šetření. Výsledky dotazníkového šetření byly pro přehlednost zpracovány do grafů. Výsledky řízeného rozhovoru se uvádí jako revidovaný přepis otázek a odpovědí dotazovaných pedagogů, kteří vykonávají funkci koordinátora ochrany obyvatelstva za mimořádných událostí.

4.1 Výsledky dotazníkového šetření

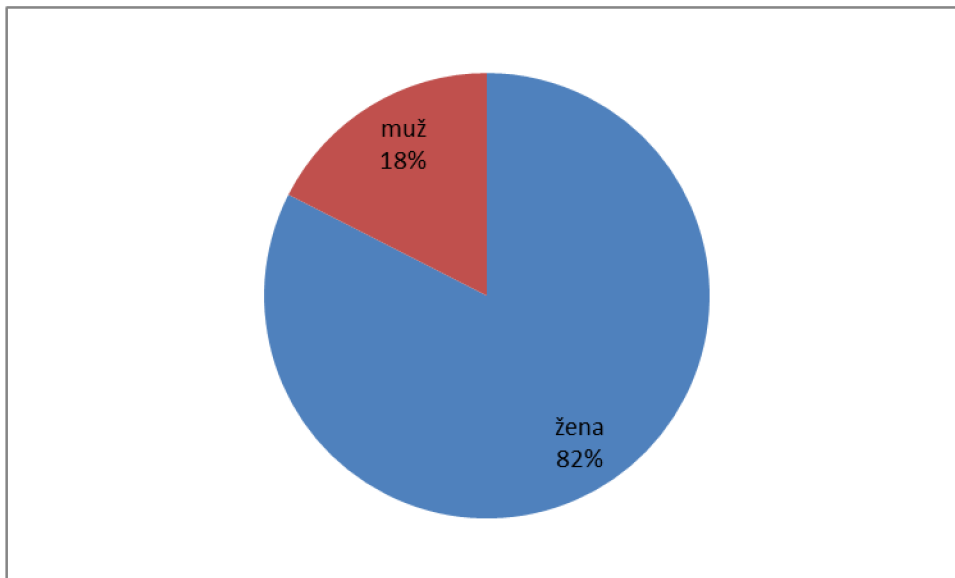
Dotazník byl elektronickou formou rozeslán na sedm základních škol v Jindřichově Hradci včetně MŠ, ZŠ a Praktické školy, a současně na čtyři střední školy. Seznam konkrétních škol je součástí Tabulky 1.

Otázka č. 1:

Vaše pohlaví?

- a. Žena
- b. Muž

Zastoupení poměru respondentů mužů a žen znázorňuje následující graf.

Graf 1 – Odpovědi na otázku č. 1

(Zdroj: Vlastní výzkum)

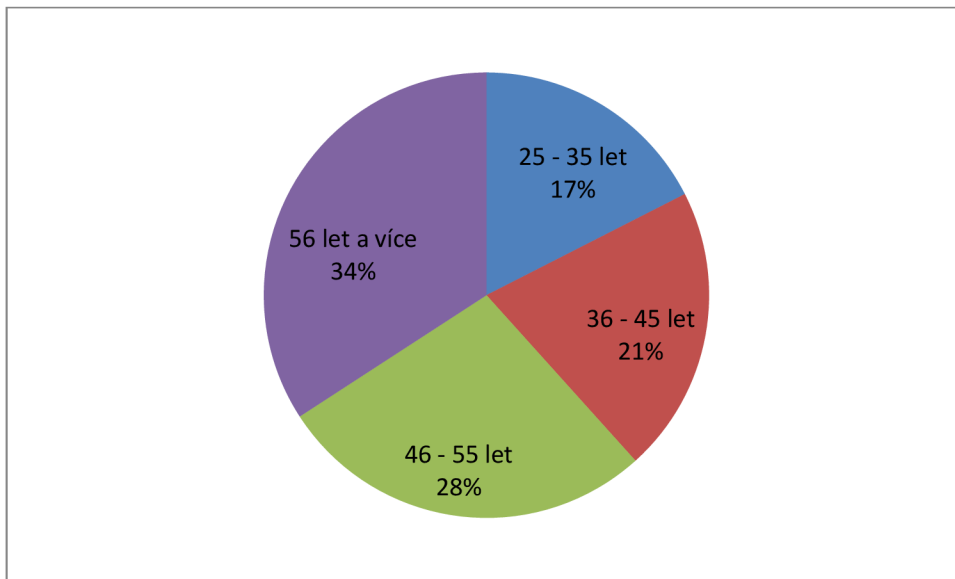
Na výše uvedenou otázku odpovědělo 99 žen (82%) a 21 mužů (18%).

Otázka č. 2:

Váš věk?

- a. 25-35 let
- b. 36-45 let
- c. 46-55 let
- d. 56 a více

Odpovědi na výše uvedenou otázku ukazuje následující graf.

Graf 2 – Odpovědi na otázku č. 2

(Zdroj: Vlastní výzkum)

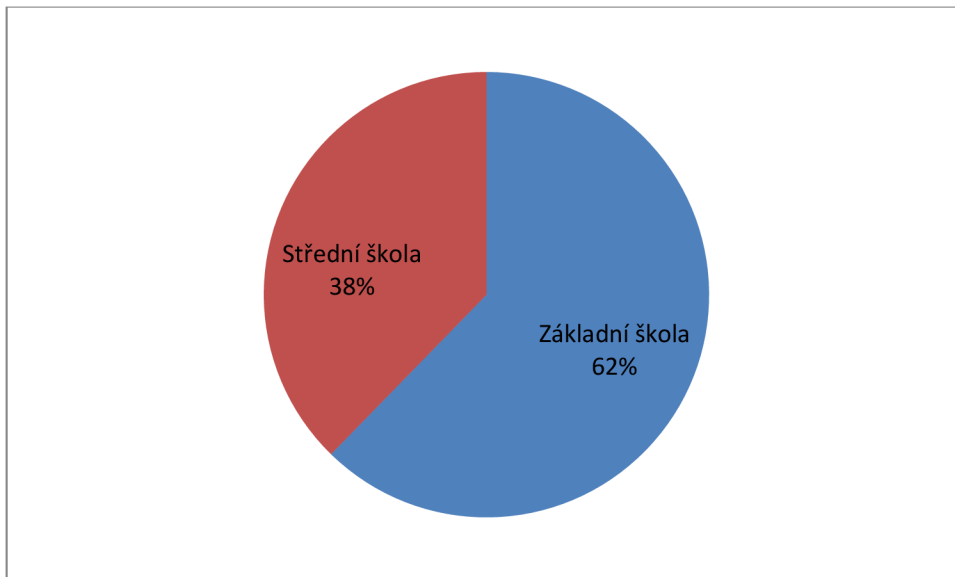
Výše uvedený graf znázorňuje věkové zastoupení respondentů. 17% (21 odpovědí) byly ve věkové skupině 25-35 let. 21% spadá do věkové kategorie 36-45 let (25 odpovědí). 46-55 let (28%) uvedlo 33 dotázaných a nejpočetnější skupinu respondentů (34%) tvořila věková skupina 56 let a více (41 odpovědí).

Otázka č. 3

Jste pedagogem?

- a. ZŠ
- b. SŠ

Zastoupení respondentů základních a středních škol je zobrazeno v následujícím grafu.

*Graf 3 – Odpovědi na otázku č. 3
(Zdroj: Vlastní výzkum)*

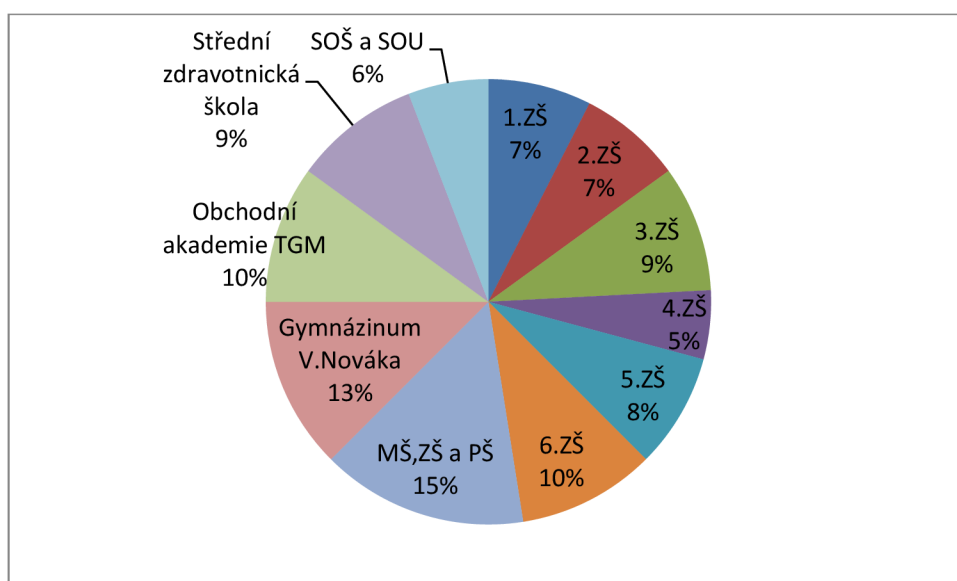
Z celkového počtu 120 respondentů 100%, představovaly 38% (45 odpovědí) střední školy a 62% (75 odpovědí) základní školy.

Otázka č. 4:

Na jaké jindřichohradecké škole působíte?

- a. 1. ZŠ
- b. 2. ZŠ
- c. 3. ZŠ
- d. 4. ZŠ
- e. 5. ZŠ
- f. 6. ZŠ
- g. MŠ, ZŠ a praktická škola
- h. Gymnázium V. Nováka
- i. Střední zdravotnická škola
- j. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště
- k. Obchodní akademie T. G. M.

Následující graf ukazuje zaznamenané odpovědi.

Graf 4 – Odpovědi na otázku č. 4

(Zdroj: Vlastní výzkum)

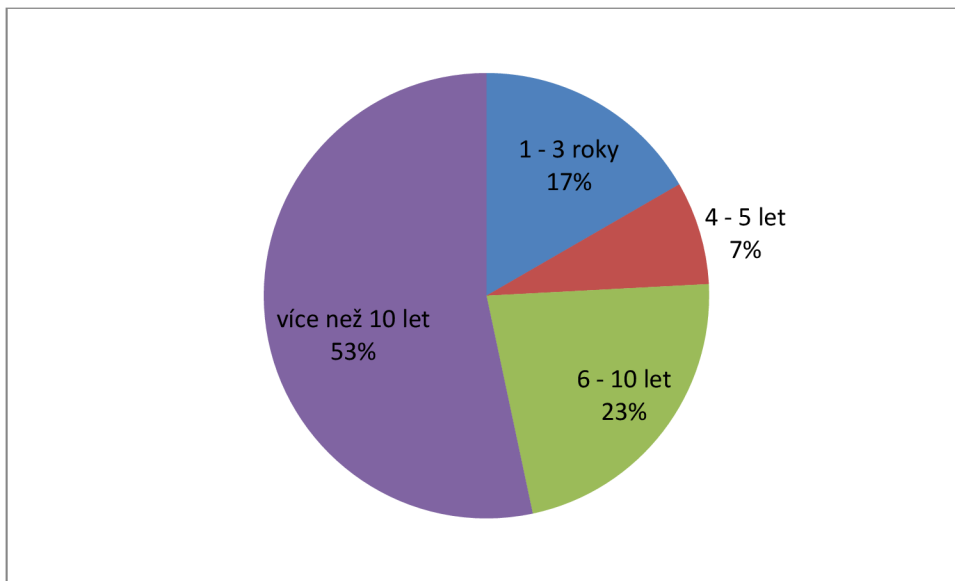
Respondentů z 1. ZŠ a 2. ZŠ bylo shodně po 9 odpovědích (7%). 9% odpovědí (11 odpovědí) bylo ze 3. ZŠ. Pouze 6 odpovědí (5%) přišlo ze 4. ZŠ. 5. ZŠ poskytla 10 odpovědí (8%) a 6. ZŠ zaslala odpovědi 12 (10%).

MŠ, ZŠ a PŠ se vyjádřila 18 odpověďmi (15%). Gymnázium V. Nováka zaslalo 13% odpovědí (15 odpovědí). Střední zdravotnická škola uvedla 11 odpovědí (9%). Z Obchodní akademie T. G. M. bylo zaznamenáno 12 odpovědí od respondentů (11%). 6% odpovědí (7 respondentů) bylo za Střední odbornou školu a Střední odborné učiliště.

Otázka č. 5:

Jaké je délka Vaší pedagogické praxe?

- a. 1-3 roky
- b. 4-5 let
- c. 6-10 let
- d. Více jak 10 let

Graf 5 – Odpovědi na otázku č. 5

(Zdroj: Vlastní výzkum)

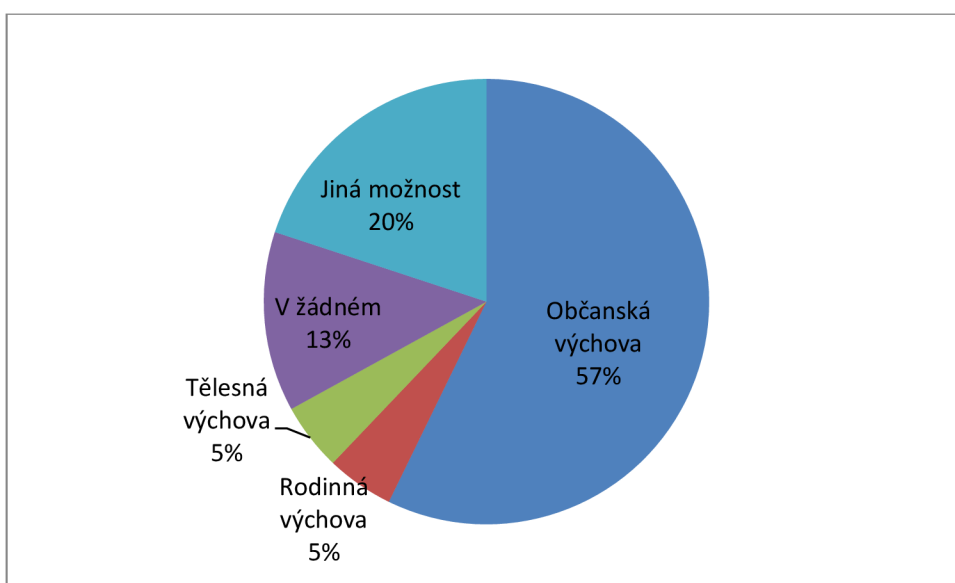
Nejpočetnější skupinu (53%) tvořili respondenti, kteří uvedli možnost d) více než 10 let (64 odpovědi). Délku praxe 6-10 let činí 23% (27 respondentů). 7% respondentů zvolilo možnost b) 4-5 let (9 odpovídajících). 17% dotázaných zvolilo možnost a) 1-3 roky (20 odpovědi).

Otázka č. 6:

V jakém předmětu na Vaší škole je obsažena problematika ochrany obyvatelstva?

- a. Občanská výuka/ společenské vědy
- b. Rodinná výchova
- c. Tělesná výchova
- d. V žádném
- e. Jiné (uveďte, prosím)

Na následujícím grafu je zobrazen poměr odpovědí na otázku č. 2.

Graf 6 – Odpovědi na otázku č. 6

(Zdroj: Vlastní výzkum)

57% respondentů (70 odpovědí) zvolilo možnost a) občanská výuka/ společenské vědy. 13% (16 respondentů) odpovědělo za d) v žádném. Shodně po 5% (6 odpovědí) mají možnosti b) rodinná výchova a c) tělesná výchova.

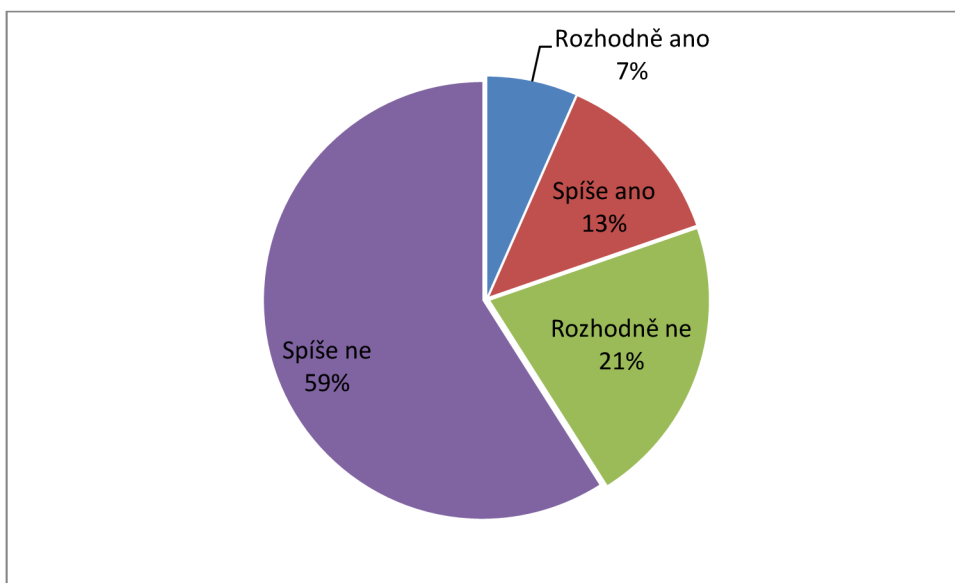
Tato otázka byla otevřenou otázkou a 20% respondentů zde zmiňuje: „Projektový den“, „Školení BOZP“, „Požární cvičení“, „Český jazyk a literatura“, „Výchova ke zdraví“. Projektový den byl v odpovědích zastoupen nejpočetněji.

Otázka č. 7:

Je dle Vašeho názoru nutné v tomto tématu zřídit samostatný předmět?

- a. Rozhodně ano
- b. Spíše ano
- c. Rozhodně ne
- d. Spíše ne

Na následujícím grafu můžeme vidět zvolené odpovědi.

Graf 7 – Odpovědi na otázku č. 7

(Zdroj: Vlastní výzkum)

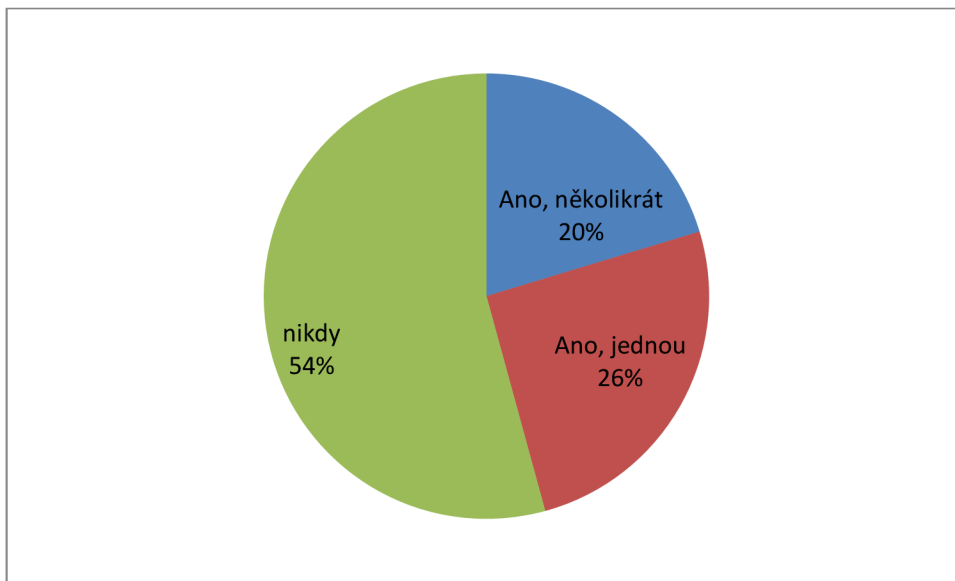
70 respondentů (59%) si myslí, že spíše není potřeba zřídit takový předmět. 21% (26 respondentů) odpovědělo možností c) rozhodně ne. 13 % odpovědí (16 respondentů) je pro možnost b) spíše ano a 8 respondentů (7%) by v tomto případě bylo rozhodně pro s volbou možnosti a).

Otázka č. 8:

Zúčastnil/a jste se pro potřeby výuky nějakého školení v oblasti ochrany obyvatelstva?

- a. ano, několikrát
- b. ano, jednou
- c. nikdy

Odpovědi jsou zaznamenány v následujícím grafu.

Graf 8 – Odpovědi na otázku č. 8

(Zdroj: Vlastní výzkum)

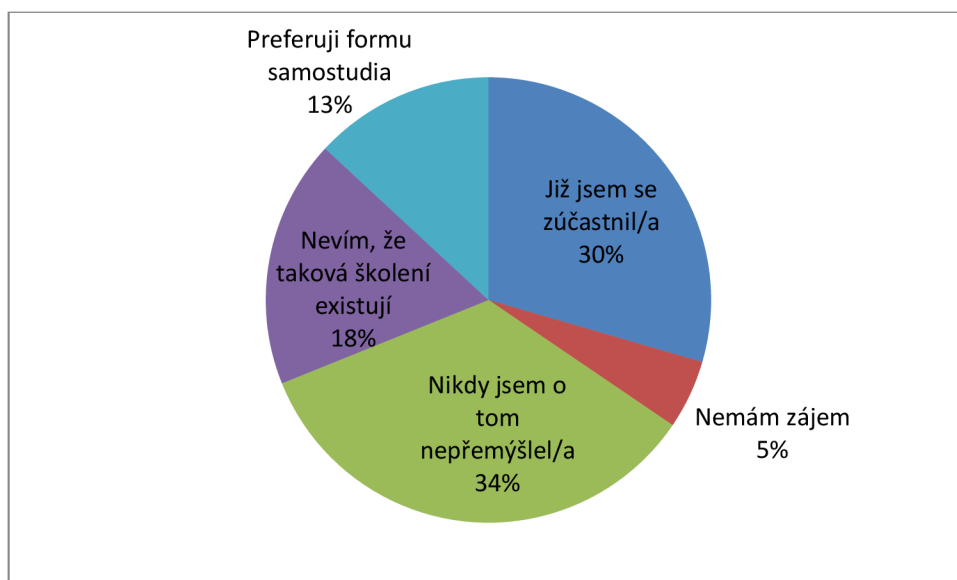
Více než polovina dotázaných (65 respondentů) se nikdy zmíněného školení neúčastnila. Jednou se školení zúčastnilo 26% respondentů (31 odpovědí) a 20% respondentů (24 odpovědí) se takového školení účastnilo vícekrát.

Otázka č. 9:

Máte zájem zúčastnit se školení či kurzu pro vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva?

- a. Již jsem se (z)účastnil/a
- b. Nemám zájem
- c. Nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a
- d. Nevím, že taková školení existují
- e. Preferuji formu samostudia

Zaznamenané odpovědi jsou graficky znázorněny na následujícím grafu.

Graf 9 – Odpovědi na otázku č. 9

(Zdroj: Vlastní výzkum)

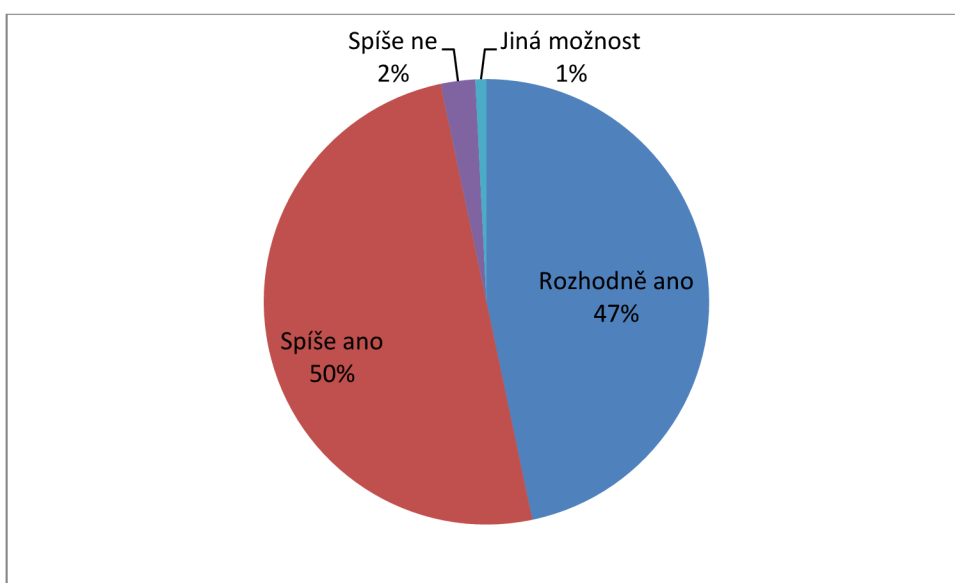
Nejvíce odpovědí (41) dostala možnost c), která je na Obrázku 5 vyobrazena zelenou výsečí s počtem 34%. 30% respondentů (35 odpovědí) zvolilo možnost a) – tmavě modrá výseč grafu. 18% dotázaných (22 respondentů) odpovědělo na otázku možností c) a tu lze vidět jakožto fialovou výseč. 13% (16 respondentů) zvolilo možnost e), kterou znázorňuje světle modrá barva v grafu. 6 dotázaných (5%) zvolilo možnost b), která je znázorněna červenou barvou.

Otázka č. 10:

Myslíte si, že je důležité vzdělávat žáky/studenty v této oblasti?

- a. Rozhodně ano
- b. Spíše ano
- c. Rozhodně ne
- d. Spíše ne
- e. Jiné (uveďte, prosím)

Zvolené odpovědi jsou znázorněny na grafu.

Graf 10 – Odpovědi na otázku č. 10

(Zdroj: vlastní výzkum)

Rovná polovina všech odpovědí (60 respondentů) bylo pro možnost b) spíše ano. 47% respondentů (56 odpovědí) volilo možnost a) rozhodně ano. Pouze 2% (3 odpovědi) zvolilo možnost c) spíše ne. Volbu d) rozhodně ne nezvolil žádný z dotazovaných.

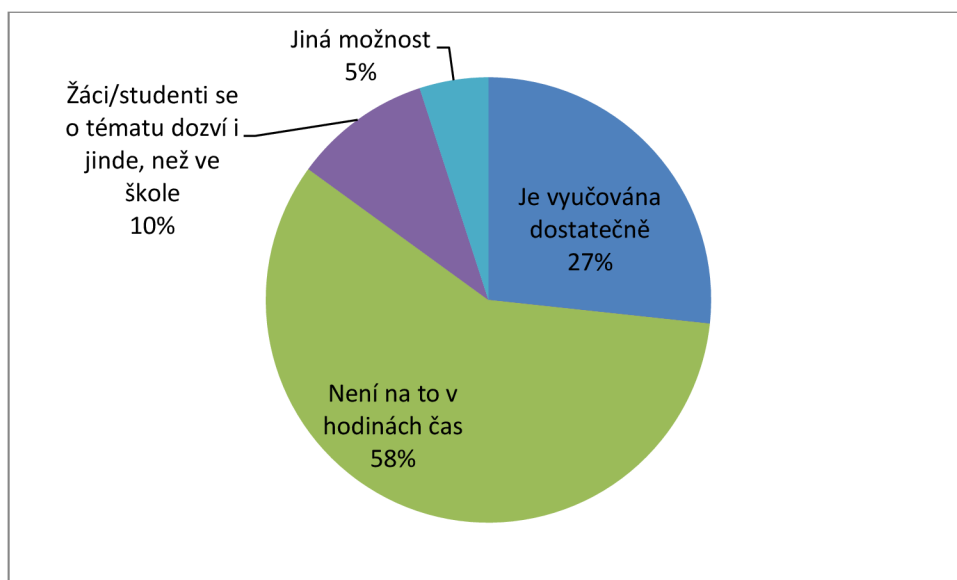
Tato otázka byla otevřenou otázkou a jako jiná možnost zde byla uvedena jediná odpověď: „*Ano, ale ne z pozice strachu*“.

Otázka č. 11:

Z jakého důvodu podle Vás není problematika ochrany obyvatelstva za mimořádných událostí víc začleňována do klasické výuky?

- a. Je vyučována dostatečně
- b. Není to důležité téma
- c. Není na to v hodinách čas
- d. Žáci/studenti se o tomto tématu dozví i jinde, než ve škole
- e. Jiné (uveďte, prosím)

Odpovědi jsou zaznamenány v následujícím grafu.

Graf 11 – Odpovědi na otázku č. 11

(Zdroj: Vlastní výzkum)

58% odpovědí (70 respondentů) je názoru, že na výuku takového předmětu není v hodinách čas. Avšak žádný z respondentů (0%) si nemyslí, že by tato problematika nebyla důležitým tématem. 27% (32 respondentů) je názoru, že tato problematika je vyučována dostatečně a 10% (12 respondentů) je přesvědčeno, že se žáci o tomto tématu dozvědí i jinde, než ve škole.

Tato otázka byla otevřenou otázkou a 5% ostatních názorů znělo: „V rámci mezipředmětových vztahů“, „Projektové dny“, „Vlivem stávající pandemie, nejasností a

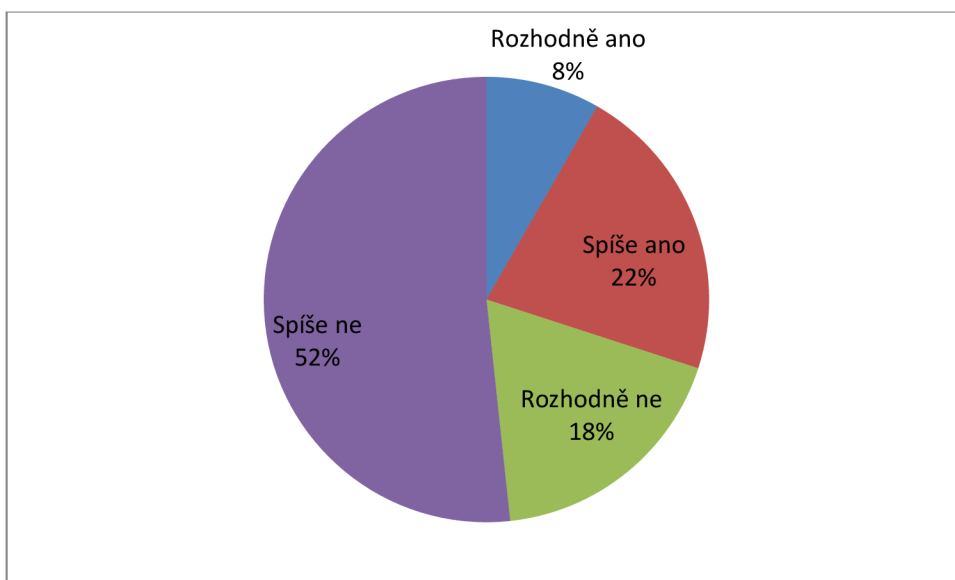
zmatků ve školství i v jiných oblastech nebyl zatím prostor, se této problematice dostatečně věnovat.“, „Není to vlastní české mentalitě“.

Otázka č. 12:

Uvítali byste samostatný předmět typu „Branná výchova“?

- a. Rozhodně ano
- b. Spíše ano
- c. Rozhodně ne
- d. Spíše ne

Odpovědi ilustruje následující graf.

Graf 12 – Odpovědi na otázku č. 12

(Zdroj: Vlastní výzkum)

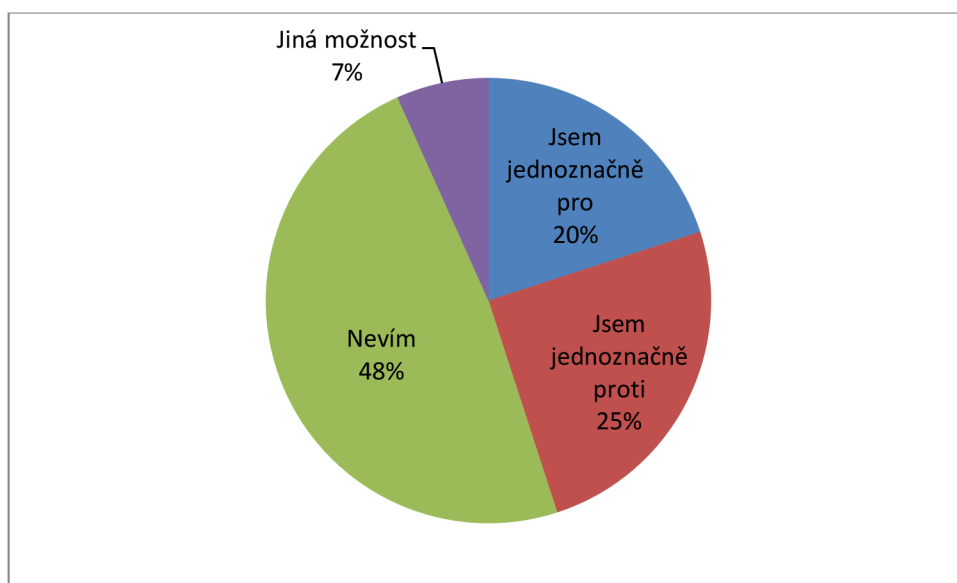
Přes polovinu dotazovaných (62 odpovědí) je názoru d), že spíše ne. Pouze 8% dotazovaných (10 odpovědí) je pro možnost a) rozhodně ano. Za b) spíše ano zvolilo 22% odpovídajících (26 odpovědí) a možnost c) rozhodně ne zvolilo 22 respondentů (18%).

Otázka č. 13:

Jaký je Váš názor, aby byl samostatný předmět typu „Branná výchova“ do výuky začleněn?

- a. Jsem jednoznačně pro
- b. Jsem jednoznačně proti
- c. Nevím

Odpovědi znázorňuje následující graf.

Graf 13 – Odpovědi na otázku č. 13

(Zdroj: Vlastní výzkum)

48% dotázaných (58 respondentů) zvolilo možnost c) nevím. 25% (30 respondentů) na otázku odpovědělo možností b) jsem jednoznačně proti a 20% (24 odpovědí) bylo pro možnost a) jsem jednoznačně pro.

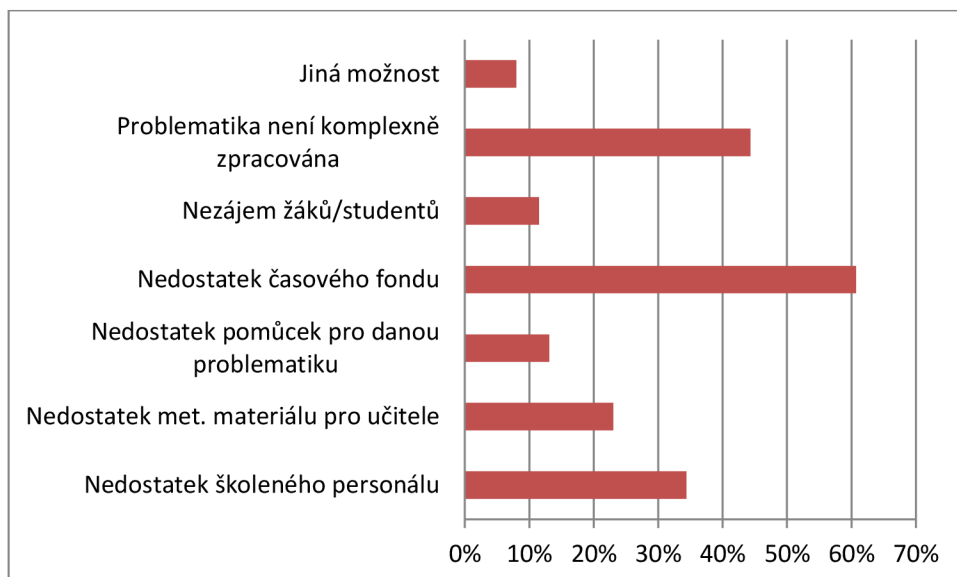
Tato otázka byla otevřenou otázkou a mezi zbývajících 7% odpovědí zazněly tyto názory: „Není na to čas“, „Nevím, co si pod takovým předmětem představit“, „Pokud školství a fundovaní lidé dojdou k názoru, že je to potřeba, myslím, že začlenění takového předmětu bude přínosem“, „Je dostačující v rámci školních projektů a prevence“.

Otázka č. 14:

V čem vidíte problém, že není tato problematika více implikována do současných osnov? (možno zvolit více odpovědí)

- a. Nedostatek školeného personálu
- b. Nedostatek metodického materiálu pro učitele
- c. Nedostatek pomůcek pro danou tematiku
- d. Nedostatek časového fondu vyučovacích hodin
- e. Nezájem žáků/studentů
- f. Problematika není komplexně zpracována
- g. Jiné (uveďte, prosím)

Odpovědi na tuto otázku zobrazuje následující graf.

Graf 14 – Odpovědi na otázku č. 14

(Zdroj: Vlastní výzkum)

Nejvíce odpovědí (61%) získala možnost d) nedostatek časového fondu vyučovacích hodin. 44% odpovědí se kloní k názoru f) problematika není dostatečně komplexně zpracována. Možnost a) nedostatek školeného personálu zvolilo 34% respondentů. Volbu b) nedostatek metodického materiálu pro učitele zvolilo 23% odpovídajících, 13% se přiklání k možnosti c) nedostatek pomůcek pro danou problematiku. Možnost e) nezájem žáků/ studentů zvolilo 12% odpovídajících.

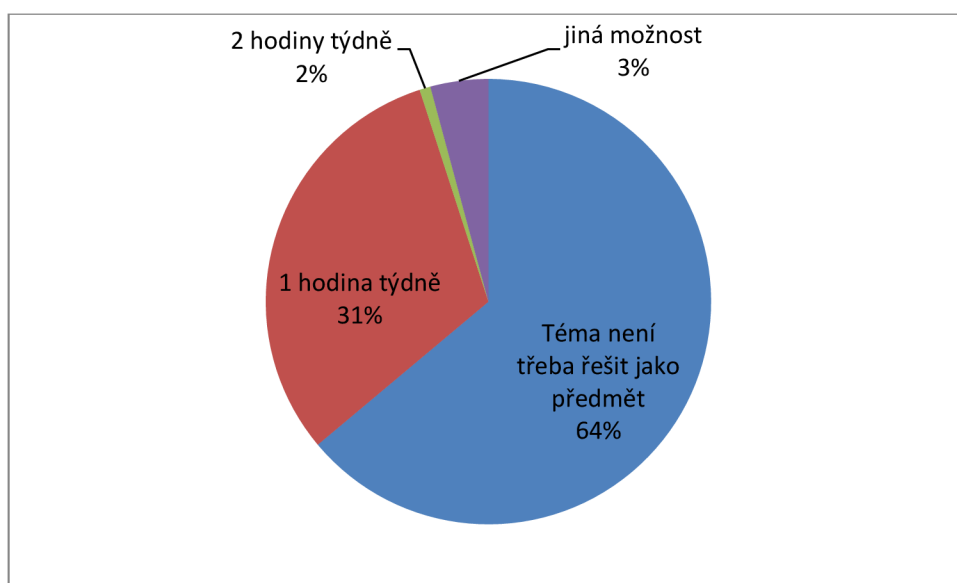
Tato otázka měla možnost zvolit více odpovědí a zároveň nabízela prostor k vlastnímu názoru. Mezi 8% bylo zmíněno: „ZŠ může vyučovat v dostatečné šíři“, „Preferuji samostatný a libovolný výběr u jednotlivého školského zařízení“, „Všechny uvedené body – ano“, „Není stejná situace jako v době, kdy byla branná výchova povinná“, „Myslím, že je potřeba zamyslet nad reformou školství celkově, toto je jen zrnko písku“.

Otázka č. 15:

Pokud by problematika ochrany obyvatelstva byla vyučována jako samostatný předmět, jakou by si podle vás zasloužil časovou dotaci?

- a) Domnívám se, že toto téma není třeba řešit jako předmět
- b) 1 hodina týdně
- c) 2 hodiny týdně
- d) Jiný návrh (doplňte, prosím)

Odpovědi respondentů znázorňuje následující graf.

Graf 15 – Odpovědi na otázku č. 15

(Zdroj: Vlastní výzkum)

64% (78 odpovídajících) se domnívá, že dané téma není třeba řešit jako samostatný předmět. 38 respondentů (31%) je pro možnost jedné vyučovací hodiny týdně. 2% (2 odpovědi) je pro možnost dvou vyučovacích hodin týdně.

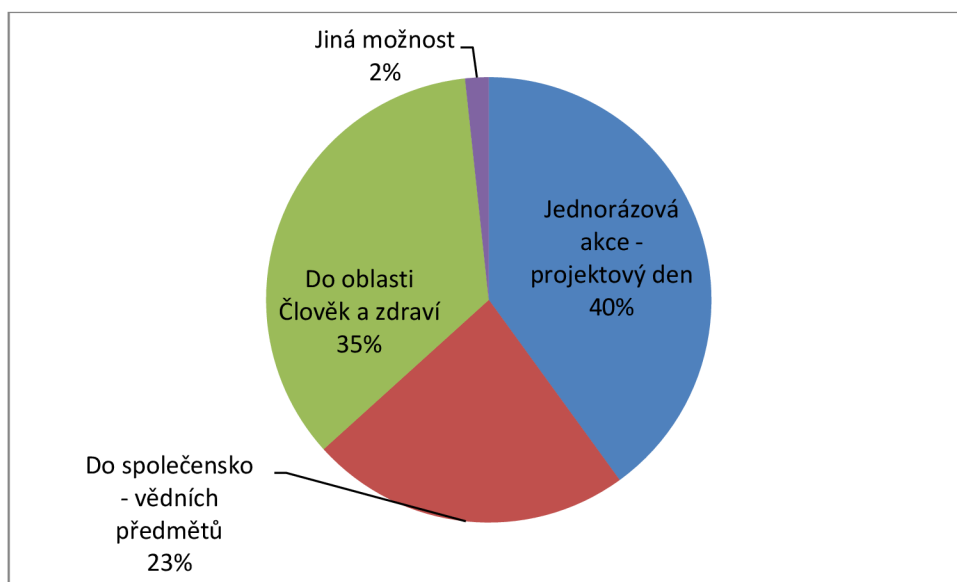
Tato otázka byla otevřenou otázkou a zbývající 3% odpovídajících bylo názoru: „Jednou za půl roku“, „Forma projektového dne“.

Otázka č. 16:

V současné době není problematika ochrany obyvatelstva vyučována jako samostatný předmět. Který způsob implantace tématu do výuky považujete za nejvhodnější:

- akce formou projektového dne
- problematiky do společensko- vědních předmětů
- začlenění problematiky do vzdělávací oblasti Člověk a zdraví
- Jiný návrh (doplňte, prosím)

Zvolené odpovědi jsou znázorněny v následujícím grafu.

Graf 16 – Odpověď na otázku č. 16

(Zdroj: Vlastní výzkum)

48 respondentů (40% odpovědi) bylo pro možnost a) jednorázová akce formou projektového dne. 35% (42 respondentů) zvolilo možnost c) začlenění problematiky do vzdělávací oblasti Člověk a zdraví. 23% dotázaných (28 respondentů) dalo volbu b) začlenění problematiky do vzdělávací oblasti společensko-vědních předmětů.

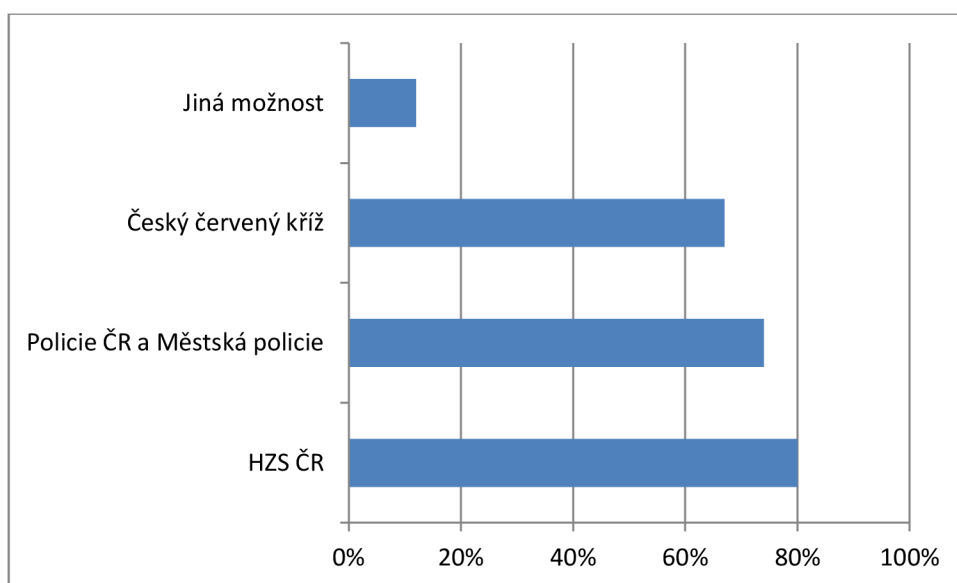
Otázka byla otevřenou otázkou a zbylá 2% odpovídajících se vyjádřila ve smyslu: „Kombinace všech uvedených možností“.

Otázka č. 17:

Se kterými institucemi by podle vás měla škola spolupracovat při realizaci témat Ochrany obyvatelstva?

- a. Hasičský záchranný sbor ČR
- b. Policie ČR a Městská policie
- c. Český červený kříž
- d. Jiný návrh (doplňte, prosím)

Následující graf zobrazuje odpovědi respondentů na tuto otázku.

Graf 17 – Odpověď na otázku č. 17

(Zdroj: Vlastní výzkum)

Tato otázka nabízela více možností ke zvolení, proto je zde patrné, že valná většina všech dotazovaných preferuje v poměrně podobném zastoupení možnosti a) Hasičský záchranný sbor, b) Policie ČR a Městská policie a c) Český červený kříž, tedy kombinaci všech nabízených možností.

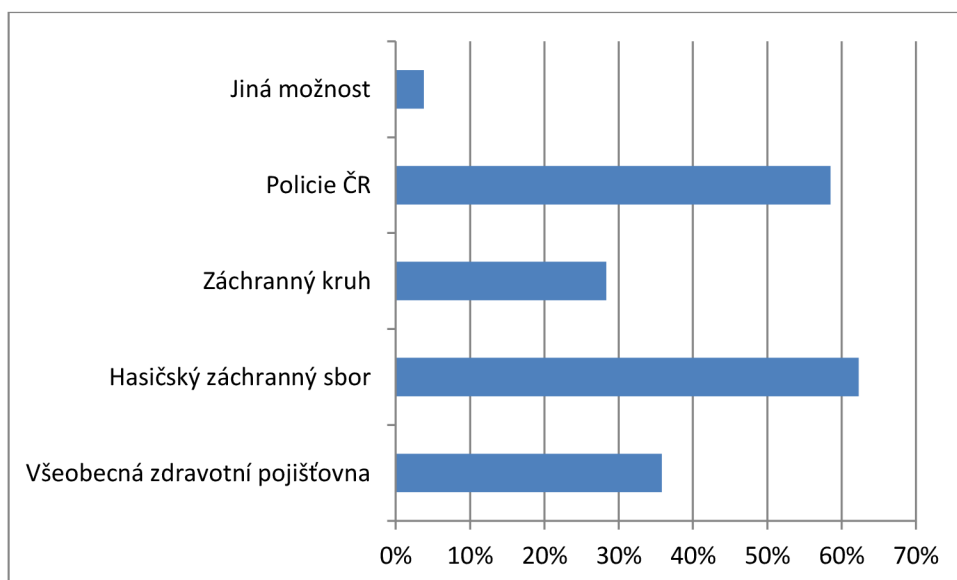
V rámci možnosti otevřené odpovědi zazněly tyto další názory: „Armáda ČR“, „Bezpečná škola“, „Zřizovatel“.

Otázka č. 18:

Označte prosím, zda znáte a využíváte ve výuce preventivní a metodické materiály některých z těchto institucí a subjektů

- a. Všeobecná zdravotní pojišťovna
- b. Hasičský záchranný sbor ČR
- c. Záchranný kruh
- d. Policie České republiky
- e. Jiné subjekty (doplňte, prosím)

Odpovědi respondentů zobrazuje následující graf.

Graf 18 – Odpovědi na otázku č. 18

(Zdroj: Vlastní výzkum)

Zde bylo možno zvolit více odpovědí. Nejvýznamnější zastoupení má Hasičský záchranný sbor ČR společně s Policií ČR.

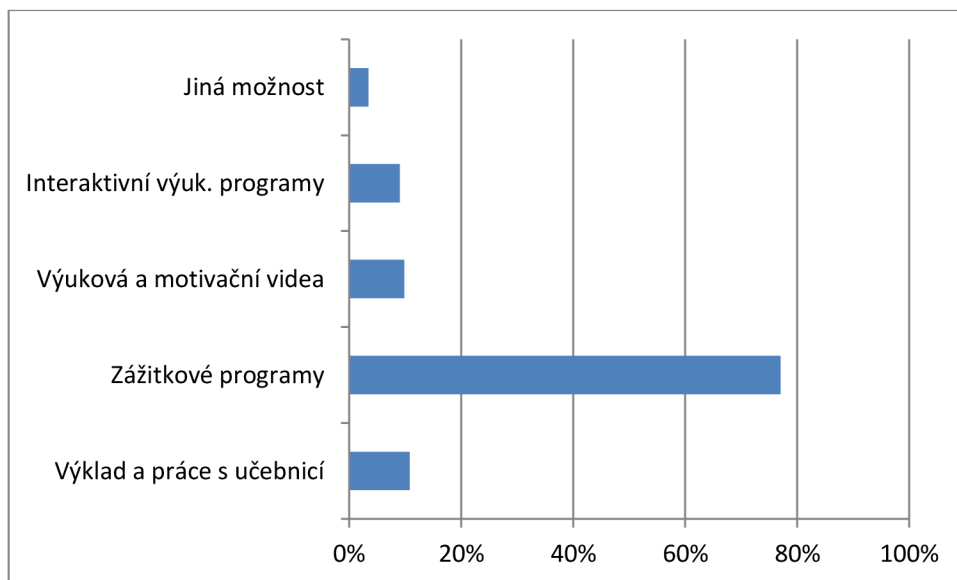
Mezi otevřenými odpověďmi bylo zmíněno: „Armáda ČR“, „BESIP“, „Neznám“, „Nevyžívám“, „Tísňová linka“, „Zveme si zástupce různých institucí na návštěvu a interaktivní přednášku“.

Otázka č. 19:

Jaké formy a metody výuky považujete v případě témat ochrany obyvatelstva za vhodné?

- a. Výklad a práce s učebnicí
- b. Zážitkové programy ve spolupráci se zainteresovanými institucemi
- c. Výuková a motivační videa
- d. Interaktivní výukové programy
- e. Jiná forma (doplňte, prosím)

Odpovědi respondentů ukazuje následující graf.

Graf 19 – Odpovědi na otázku č. 19

(Zdroj: Vlastní výzkum)

Nejvíce odpovědí získala možnost b) zážitkové programy ve spolupráci se zainteresovanými institucemi. V této otázce bylo možné volit vícero odpovědí a nejčastější možností se jeví možnost kombinace všech nabízených možností. „Kombinace všech uvedených možností“ byla také zvolena jako odpovědi pro otevřenou odpověď.

4.2 Výsledky řízeného rozhovoru

Zde bude uveden revidovaný přepis otázek a odpovědí dotázaných pedagogů, kteří byli osloveni jakožto učitelé, kteří na školách vykonávají funkci koordinátora ochrany obyvatelstva za mimořádných událostí. Jak jsme již uvedli výše, tyto rozhovory probíhaly elektronickou či telefonickou formou kvůli velmi nepříznivé epidemiologické situaci v rámci onemocnění Covid-19 během (nejen školního) roku 2021.

Respondenti jsou označeni „R1“, „R2“, R3“, kdy pod „R1“ odpovídal pan magistr ze 4. ZŠ v Jindřichově Hradci, pod „R2“ na otázky odpovídala paní magistra z MŠ, ZŠ a praktické školy v Jindřichově Hradci a „R3“ jsou odpovědi od paní magistry z jindřichohradeckého gymnázia.

Se 4. ZŠ v Jindřichově Hradci byl rozhovor veden formou emailové komunikace dne 14. 6. 2021.

Telefonický kontakt a odpovědi na otázky nám poskytla MŠ, ZŠ a PŠ v Jindřichově Hradci dne 16. 6. 2021.

Gymnázium V. Nováka v Jindřichově Hradci nám rovněž na otázky odpovědělo prostřednictvím emailu dne 18. 6. 2021.

1. V jakém předmětu na Vaší škole je obsažena a vyučována ochrana obyvatelstva/ ochrana člověka za mimořádných událostí?

R1: V předmětech občanská výchova, výchova ke zdraví, společenská výchova. Zde se věnujeme tématům, která jsou zadána Rámcovým vzdělávacím programem. Aby bylo učivo pro žáky zajímavé, probíhá každý školní rok jeden projektový den se zaměřením na ochranu člověka za mimořádných událostí. Děti si mohou vyzkoušet základy první pomoci, chování při vyhlášení poplachů, atp.

R2: Jsme speciální školou pro žáky s různým druhem a stupněm postižení a ochrana člověka za mimořádných událostí je zakomponována do věcného učení, nauce o společnosti, tělesné výchově a vlastně napříč i ostatními předměty.

R3: Tělesná výchova, základy společenských věd a přírodovědné předměty – chemie, biologie. Téma je tak celospolečenské, že stojí za úvahu, zda nepatří např. i do zeměpisu (např. s ohledem na rizika terorismu nebo výskytu nakažlivých nemocí...)

2. Která témata považujete v této oblasti pro žáky/studenty za klíčová?

R1: Bezpečnost a ochrana zdraví v předmětech jako pracovní vyučování, výtvarná výchova, chemie, sportovní aktivity, dopravní výchova. Autonehody. Požár. Únikové cesty v budovách. Ohrožení povodněmi. Umět přivolat pomoc a poskytnout první pomoc.

R2: První pomoc, tísňové volání a kontaktní telefonní čísla, kázeň a chování při mimořádných událostech, orientace v prostoru apod. U žáků s mentálním postižením jde hlavně o to, aby získali návyky vhodného chování, hlavně respektování pokynů, které by v případě ohrožení dostávali.

R3: Živelné pohromy, požáry, terorismus, dopravní nehody. Zásady poskytování první pomoci. V současné době i šíření nakažlivých nemocí.

3. Domníváte se, že je vzdělávání žáků a studentů v tématech ochrany obyvatelstva/ ochrany člověka za mimořádných událostí dostatečně podporováno (např. zajištění stabilního financování, pravidelné povinné školení pedagogického personálu...)?

R1: V naší škole je těmto tématům věnována pravidelně velká část výuky v jednotlivých předmětech i v projektovém vyučování. Žákům se snažíme tuto problematiku přiblížit. Otázkou je, jestli dobře umíme tzv. „jít s dobou“. Jestli zpracováváme potřebná a aktuální témata.

Otázku na financování neumím zodpovědět. O existenci pravidelného povinného vzdělávání pedagogů nevím. Učitelé si v předmětech učivo zpracovávají sami.

R2: Jako běžný pedagog nemám ponětí, jak se odráží finanční situace školy ve výuce jednotlivých předmětů. Nabídka školení je spíš nahodilá.

R3: Financování školy je snad nezpochybnitelné – škola má žákům poskytnout určitý počet vyučovacích hodin a tak jsou finance přidělovány. Další finance jsou asi potřeba na další vzdělávání pedagogů, domnívám se, že peníze jsou a záleží pouze na profilaci školy, v jakých oborech bude další vzdělávání pedagogických pracovníků podporováno. Myslím, že dotazovaný obor není zrovna z těch, kde by se pedagogové chtěli sami iniciativně vzdělávat.

4. Myslíte si, že je tato problematika dostatečně systematicky zpracována, aby bylo možné vyučovat ji v rámci samostatného předmětu?

R1: Obecně by se musela vytvořit koncepce vyučovacího předmětu, to by asi problém nebyl, ale znamenalo by to vytvořit hodinové dotace na samostatný předmět. V současné době nevím o materiálu, který by mohl být považován za jakési „osnovy předmětu“, ale nyní je samozřejmostí, že si učitelé zpracovávají materiály k výuce sami. Na jednu stranu to umožňuje realizaci každého učitele, na druhou stranu dochází k nestejnorodosti výuky, někdy i v rámci jedné školy.

R2: Můj názor je, že není potřeba se ochraně obyvatelstva věnovat jako samostatnému předmětu. Tento problém má na škole v kompetenci tým školní prevence. Opakuji však, že se vyjadřuji z pozice speciálního pedagoga, vzdělávám žáky, kteří budou vždy

odkázání na pomoc a podporu společnosti, budou jen obtížně vyhodnocovat rizika a vysvětlovat jim potenciální hrozby v rámci předmětu vidím jako neefektivní.

R3: Ne, tento obor není zpracován komplexně jako vyučovací předmět. Je vyučován formou ojedinelých kapitol v různých předmětech.

5. Uved'te, prosím, jaké konkrétní akce/ činnosti jsou Vaší školou pro studenty/ žáky organizovány a v jaké časové dotaci?

R1: Projektový den Ochrana člověka za mimořádných okolností 1x ročně. Poučení žáků k ochraně zdraví a bezpečnosti před každými prázdninami 4x ročně. 2x ročně programové vyučování k ochraně zdraví v rámci spolupráce s Hasičským záchranným sborem a Českým červeným křížem.

R2: Ochranu člověka za mimořádných událostí neřešíme časovou dotací, ale zajímavými programy ve spolupráci s Hasičským záchranným sborem, Policií České republiky, výukou na dopravním hřišti, ...To, že nepreferuji výuku samostatného předmětu, neznamená, že to žáci nepotřebují. Naopak, díky sníženým rozumovým schopnostem či jiným handicapům jsou zranitelnější, než většinová populace. Je proto potřeba hledat možnosti, jak je připravovat na situace, kdy se mohou ocitnout v nebezpečí a budovat takové stereotypy chování, které by minimalizovaly dopady takových situací.

R3: Jednou až dvakrát za rok projekt zaměřený na první pomoc. Těžko se stanovuje hodinová dotace, zhruba dvouhodinová teoretická výuka s následnými ukázkami činnosti záchranářů. Pro zájemce z řad studentů kurz přežití v přírodě.

6. Jaké jsou Vám nabízeny možnosti vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva?

R1: Semináře v rámci DVPP, které však nejsou vedením školy nijak výrazně propagovány, samostudium, programy v rámci prevence. V případě naší školy jednou ročně zážitkový akreditovaný seminář pro všechny zaměstnance školy, realizovaný profesionály v oblasti ochrany obyvatelstva a zdraví.

R2: Školící kurzy. Návštěvy a celoškolské aktivity se záchrannými sbory.

R3: Žádné.

7. Máte nebo měl/a jste možnost absolvovat nějaký akreditovaný kurz k výuce o ochraně obyvatelstva? V případě že ano, specifikujte, prosím.

R1: Byl to kurz od HZS ČR v Českých Budějovicích, kurz k problematice Ochrana člověka za běžných rizik a mimořádných událostí.

R2: Ano. Seznámení s všeobecným propracovaným systémem ochrany člověka za mimořádných událostí v ČR v rámci základny Hasičského záchranného sboru v Českých Budějovicích.

R3: Neúčastnila jsem se, ale znám nabídku vzdělávacího kurzu v Českých Budějovicích od Hasičského záchranného sboru ČR.

8. Jsou dle Vašeho názoru v této oblasti metodicky zpracovány současné hrozby?

R1: Ano. Škola má možnost využívat různé propagační materiály vydávané Hasičským záchranným sborem nebo Všeobecnou zdravotní pojišťovnou.

R2: Jsou stále aktualizovány a odborně zpracovávány.

R3: Pro výuku na střední škole neznám specifické metodické materiály, které by danou problematiku řešily celistvě jako předmět. Ale domnívám se, že témata lze dobře zpracovat na základě materiálů pro základní školy, které se dají dobře doplnit odpovídajícími informacemi z veřejně dostupných zdrojů. Zvláště v současné době, kdy se objevila hrozba nakažlivé nemoci, se ukázalo, že tato témata se musí zpracovávat aktuálně, operativně a s pomocí sdělovacích prostředků.

9. Pozorujete, že by se s průběžnými úpravami RVP ve vzdělávacím obsahu více prosazovala témata související s ochranou obyvatelstva?

R1: V samotném dokumentu RVP ne, v ŠVP konkrétně naší školy ano. Jde o to, kolik prostoru tomu chce škola věnovat.

R2: Nepozoruji žádné změny.

R3: Ne.

**10. Máte možnost využívat ve výuce metodické materiály připravené HZS ČR?
V případě, že ano, přibližte jaké.**

R1: Využíváme metodické příručky, strategie a koncepce pro prevenci a civilní nouzovou připravenost obyvatel.

R2: Ano. Velmi dobře je ochrana člověka za mimořádných událostí zpracována „Záchraným kruhem“. Interaktivní kurzy, DVD, pracovní listy pro samostatnou nebo skupinovou práci žáků, filmové klipy...jsou propracovány tak, aby jim žáci všech věkových skupin porozuměli a základní znalosti a dovednosti si osvojili. Názornost těchto materiálů vyhovuje i některým již zmiňovaným žákům s různou mírou vzdělávacích potíží.

R3: Možnost máme, ale nevím, jaké konkrétní materiály kolegové preferují. Přípravu témat do výuky si řeší kolegové sami. Osobně využívám informace dostupné na webových stránkách – např. HZS ČR, Hasík CZ...

11. Je vaše škola a její žáci zapojena do některého z projektů realizovaných HZS ČR?

R1: Ano, využíváme spolupráci s jindřichohradeckým HZS, kdy jsou pro naše žáky připraveny „dny otevřených dveří“, ukázky techniky, práce či zásahu v případě mimořádné události. Poutavý program je hasiči připraven napříč věkovým spektrem našich žáků.

R2: Ano a to několikrát ve školním roce. Mám tím na mysli návštěvy na pracovišti místního HZS v Jindřichově Hradci. Pro žáky jsou připraveny zajímavé informace, které díky pěknému přístupu profesionálů a ukázkám techniky opravdu vnímají a snad jim budou užitečné. Rozhodně jsou tyto zážitky vhodnou formou, jak žáky na možnost nebezpečí a nutnost adekvátního chování upozornit. Ptáte-li se na nějaký konkrétní existující a probíhající projekt HZS, tak o jeho existenci nevím.

R3: Pro středoškolské ročníky ne.

5 Diskuze

Cílem této diplomové práce bylo vyhodnotit naplňování Koncepce ochrany obyvatelstva v souvislosti s výukou na základních a středních školách na území města Jindřichův Hradec, posoudit úroveň informovanosti a postoje pedagogů v dané problematice. Výzkumná otázka zněla, jaké jsou možnosti dalšího vzdělávání pedagogů v oblasti ochrany obyvatelstva a jaké jsou možnosti výuky této problematiky pro žáky základních a středních škol. Pro splnění cíle byl vytvořen a rozeslán polostrukturovaný dotazník, pro zodpovězení výzkumné otázky byli osloveni kantoři - preventisté/koordinátoři v oblasti ochrany obyvatelstva za mimořádných událostí.

Od roku 2011 jsou vyvíjeny snahy, které by vedly k systematizaci výchovy a vzdělávání. Dle GŘ – MV HZS ČR (2013) současná úroveň vzdělávání a výchovy nereflkuje reálné hrozby či důsledky plynoucí z případně hrozících mimořádných událostí nebo krizových situací. Těch každým rokem přibývá a je zapotřebí v této oblasti připravit řadu odborníků. Mezi nejdůležitější příležitosti v oblasti výchovy a vzdělávání se řadí neustálé rozvíjení pravidelného vzdělávání v mateřských, základních a středních školách a rovněž také zajištění stabilního financování. Pokud jde o otázku, jak lépe dosáhnout dalšího posunu ve výchově a vzdělávání, odpovědí je systém pro lepší přípravu odborníků, případně ujednocení výuky na vysokých školách. Hovoříme-li zde o posunu v oblasti vzdělávání, jistě je potřeba zmínit zaměření se na větší popularizaci výsledků činností, čím by se jistě dosáhlo větší osvěty a četnějšího zájmu společnosti. Na druhou stranu je zapotřebí počítat s ohrožujícími vlivy, mezi něž patří například snižování finančních prostředků, snižování počtu personálu potřebného k zajištění činností či celkový pohled společnosti na danou problematiku. „*Významným vlivem, který by zbrzdil vzdělávání a výchovu obyvatelstva, by bylo zrušení výuky dané problematiky na školách.*“ (GŘ – MV HZS ČR, 2013).

Elektronický dotazník vyplnilo 120 celkem respondentů, pedagogů ZŠ a SŠ napříč různými aprobacemi, stupni a typy škol. Na otázky odpovídalo 99 žen a 21 mužů. Věkové zastoupení respondentů nejpočetněji zastupovala skupina pedagogů „56 let a více“. Nejpočetnější skupinu respondentů s více jak desetiletou praxí uvedlo 53% všech dotazovaných. Zde se nabízí myšlenka, zda převaha odpovídajících pedagogů s více jak desetiletou praxí má iniciativu a ambice být vzdělávána a učit se novým, aktuálním tématům (pro potřeby naší práce tématům ochrany obyvatelstva), která jsou nezbytnou

součástí moderní doby, nebo zda se jim současné zjeté osnovy jeví jako nejdůstojnější a nejosvědčenější způsob, jak předávat svým žákům dosavadní formu vzdělání.

Zazněla otázka, zda si pedagogové myslí, že je zapotřebí začlenit samostatný předmět pro oblast ochrany obyvatelstva. Více jak polovina našich respondentů si myslí, že není potřeba zřídit takový předmět a pouze 8 respondentů by v tomto případě bylo rozhodně pro takový předmět. I zde se autorka práce opět zamýšlí, zda by taková převaha spíše negativních odpovědí zazněla například i mezi vzorkem učitelů mladší věkové kategorie. Pro srovnání zde uvedeme vyhodnocení evaluačního dotazníku, ve kterém pedagogové, jež absolvovali dobrovolný vzdělávací program „Ochrana člověka za běžných rizik a mimořádných událostí“, vyjadřují postoj k zavedení samostatného předmětu Ochrana člověka za mimořádných událostí. Ve výsledcích dotazníku z roku 2018 se pro zavedení samostatného předmětu tohoto typu přiklonilo více než dvě třetiny pedagogických pracovníků (67%). Respondenti tohoto vzdělávacího kurzu uvedli délku své profesní praxe více jak 10 let (GŘ-MV HZS ČR, 2018).

V souvislosti s otázkou dalšího vzdělávání pro učitele bylo otázkou v dotazníkovém šetření zjišťováno, zda se pedagogové zúčastnili pro potřeby výuky nějakého školení v oblasti ochrany obyvatelstva. Více než polovina dotázaných se nikdy školení tohoto typu neúčastnila. V návaznosti na dotazy v rámci řízeného rozhovoru s pedagogy, jež se prevencí v oblasti ochrany obyvatelstva na školách zabývají, zde lze uvést, že tito dotázaní pedagogové využili možnost školení pouze u HZS ČR JčK (pracoviště České Budějovice). Jiné nabídky a možnosti školení nebyly pro účely našeho šetření uvedeny kromě samostudia za pomoci využívání dostupných materiálu především v rámci webových serverů.

Na toto téma navazoval dotaz, zda pedagogové vůbec mají zájem zúčastnit se školení či kurzu pro vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva. Nejvíce odpovědí dostala možnost: „Nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a“. Takovou odpověď si lze vysvětlit neznalostí tématu, nezájmem o danou problematiku či nedostatečně lákavou nabídku školících kurzů. Několik respondentů uvedlo, že neví, že taková školení existují. Někteří nemají o typ takového školení vůbec žádný zájem a mnozí preferují formu samostudia. GŘ-MV HZS ČR (2013) uvádí, že učitelé na školách nedisponují odbornými znalostmi z oblasti ochrany obyvatelstva. Pro pedagogy jsou akreditovány kurzy v rámci aktivit Národního institutu dalšího vzdělávání (NIDV) a ucelený kurz a

přípravu pro začátečníky a metodická zaměstnání pro koordinátory organizuje a poskytuje v současné době pouze HZS ČR. Nabídku vzdělávacích kurzů nabízí i instituce Hasík CZ, avšak prozatím nikoli pro území Jihočeského kraje. Jako další varianta je doplňování odbornosti formou samotnými pedagogy již zmiňovaného samostudia. Respondenti, odpovídající v řízeném rozhovoru, uvedli, že nabídka školení je spíše nahodilá a mezi kolegy tento obor není dostatečně populární k tomu, aby se pedagogové sami iniciativně vzdělávali.

Na dotaz, zda se pedagogům jeví jako důležité vzdělávat studenty a žáky v oblasti OČMU, drtivá většina uvedla kladnou odpověď. Autorka práce se tedy domnívá, že je nezbytné, aby se v dané oblasti vzdělávali i samotní pedagogové a mohli tak své získané vědomosti a poznatky implikovat do výuky svého předmětu. Rovněž je nezbytné se v této souvislosti zamyslet nad tím, zda by se zvýšilo procento rezolutně kladných odpovědí za současné situace, kdy má za sebou celý svět vlnu pandemie onemocnění Covid-19 a nynější šokující situaci válečného napadení Ukrajiny.

Ačkoli se převážná část respondentů vyjádřila ve smyslu, že je problematika OČMU ve výuce potřebná a důležitá, výsledky se zde poněkud rozcházejí v názoru, že „na výuku takového tématu není v hodinách čas“. Někteří z dotazovaných uvedli, že se o tomto tématu dozvědí žáci a studenti i jinde, než ve škole.

Na dotaz, v čem pedagogové vidí problém, že není tato problematika více implikována do současných osnov, bylo zmíněno to, že problematika není dostatečně komplexně zpracována, není pro ni vytvořen studijní materiál a opět zde byl ve velké míře zastoupen názor, který odkazuje na nedostatek časového fondu. Jiný pozitivní úsudek v této problematice byl toho přesvědčení, že ZŠ může vyučovat v dostatečné šíři. Jako velice zajímavý se zde jeví názor jednoho z odpovídajících pedagogů: „*Je zapotřebí se zamyslet nad reformou školství celkově, tato záležitost je pouze zrnko písku.*“. I u této otázky tak opět narážíme na to, že problematika není komplexně zpracována, což potvrzuje i vysoké procento odpovědí na tuto otázku. Rovněž i námi oslovení respondenti do řízeného rozhovoru se vesměs shodli v názoru, že je výuka velice roztržštěná a nestejnorodá. Zřejmě i z toho důvodu nemá téměř polovina respondentů vyhraněný názor na to, zda zařadit problematiku obyvatelstva do osnov v podobě samostatného předmětu. Opět se zde můžeme odrazit od již výše uvedeného názoru o celkové reformě, jestli by se v současné době, kdy celý svět prochází neuvěřitelnou

proměnou během šokujících zvrátů, nebylo vhodné zamyslet nad obměnou celého školského systému a zařadit do stávajícího systému některé změny.

Převážná většina respondentů se ve výzkumu však vyjádřila, že se domnívá, že téma OČMU není třeba řešit jako samostatný předmět. Zde je zajímavá úvaha paní magistry z MŠ, ZŠ a PŠ, která v řízeném rozhovoru k tomuto tématu odpověděla, že případné zavedení samostatného předmětu tohoto typu nevnímá jako vhodný předmět pro žáky se speciálními potřebami, jelikož tito jsou často po celý svůj život odkázáni na pomoc jiných. Paní magistra zde zajisté měla na mysli středně a těžce mentálně postižené děti s přidruženým fyzickým nebo smyslovým postižením, které škola také vzdělává; tito žáci nejsou schopni samostatně vyhodnocovat rizika a předvídat případné potencionální hrozby. Paní magistra z MŠ, ZŠ a PŠ dále k tématu výuky ochrany obyvatelstva uvedla, že jej pro „své“ žáky vnímá jako velice významné, jelikož tyto děti jsou daleko zranitelnější než většina běžné populace a tudíž je potřebné přizpůsobit obsah takové výuky jejich sníženým rozumovým schopnostem. Na tomto místě je nezbytně důležité vyzdvihnout a připomenout hrdinský čin jednoho z bývalých žáků této konkrétní jindřichohradecké školy z roku 2007, který dokázal zachránit tonoucí dvouleté dítě a poskytnout mu první pomoc. Shodou okolností si dle svých slov záchranu tonoucího vyzkoušel pár dní před tím při výuce první pomoci právě ve škole. Zachránce Roman Ferenci byl za tento čin v roce 2007 odměněn cenou Michala Velíška (Česká televize, © 1996-2021).

Na dotaz: „V současné době není problematika ochrany obyvatelstva vyučována jako samostatný předmět; který způsob implantace tématu do výuky považujete za nejvhodnější?“, se valná většina respondentů shodla na začlenění problematiky do vzdělávacích oblastí „Člověk a zdraví“ a do „společensko-vědních předmětů“, kde se v odpovědích shodují i s oslovenými koordinátory OČMU. Za zmínku stojí zajímavá a velice aktuální úvaha paní magistry z jindřichohradeckého gymnázia, která uvedla, že: „*téma je tak celospolečenské, že stojí za úvahu, zda nepatří např. i do zeměpisu (např. s ohledem na rizika terorismu nebo výskytu nakažlivých nemocí...)*“. Valná většina oslovených učitelů při realizaci výuky témat ochrany obyvatelstva preferuje spolupráci se zainteresovanými institucemi, např. HZS ČR, PČR a Městská policie či ČČK. Mezi otevřenými odpověďmi bylo zmíněno: „Zveme si zástupce různých institucí na návštěvu a interaktivní přednášku“.

Poslední otázkou bylo zjišťováno, jaké formy a metody výuky považují učitelé v případě témat ochrany obyvatelstva za vhodné. Nejvíce odpovědi získala možnost „zážitkové programy ve spolupráci se zainteresovanými institucemi“ a „projektové dny“.

Zde autorka považuje za nezbytné navázat na kritické výsledky v Koncepci POKOS 2019-2024, kde je vyhodnocena analýza současného stavu provádění přípravy občanů k obraně státu mezi roky 2013- 2018, a kde bylo zjištěno mnoho zásadních nedostatků.

„V Koncepci je zdůrazněna klíčová role samotného občana a nutnost jeho aktivního, samostatného a zodpovědného přístupu k získávání nezbytných znalostí a k osvojení si dovedností a způsobů chování využitelných v případě jeho participace na zajišťování obrany státu.

Vedle osobní připravenosti občana k případnému plnění úkolů za vojenské krizové situace je pro občana motivující také možnost využití získaných vědomostí a dovedností v osobním či profesním životě případně při mimořádných událostech či v krizových situacích nevojenského charakteru.“ (MO ČR, 2019, str. 12).

Za nejzávažnější se zde uvádí fakt, že pedagogičtí pracovníci (učitelé pro základní a střední školy), nejsou dostatečně odborně připraveni pro výuku problematiky obrany státu a zároveň nedisponují dostatkem informací k obsahu výuky, formám a metodám výuky v rámci tohoto problému. Tato skutečnost výrazně souvisí s nefunkčností systému, která se týká přípravy budoucích pedagogických pracovníků v oblasti obrany státu na pedagogických fakultách vysokých škol (MO ČR, 2019).

Dalším závažným nedostatkem je absence systému, kdy by byla realizována dobrovolná příprava občanů. Takový institut není Ministerstvem obrany nijak zvlášť koncepčně podporován, připravován ani propagován. To, co je v otázce přípravy občanů nabídnuto Ministerstvem obrany, není občany využíváno. Ministerstvo obrany by mělo předložit návrh řešení formou samostatného zákona či novelizace stávajících právních předpisů (MO ČR, 2019).

Jako další nedostatek v rámci analýzy současného stavu bylo zjištěno, že dle České školní inspekce je problematika ochrany obyvatelstva a obrany státu vyučována na základních a středních školách velice okrajově, ačkoli dle RVP je do výuky

v potřebném rozsahu zahrnuta. Z tohoto důvodu není v tomto tématu dosahováno potřebných a očekávaných výstupů a znalostí, a výsledky znalostí jsou nevyhovující (MO ČR, 2019).

Jak již bylo výše několikrát zmíněno – a uvedeno i samotnými respondenty pro potřeby našeho výzkumu - problematika obrany státu, ochrany obyvatelstva či ostatní bezpečnostní témata, jsou na základních i středních školách vyučovány roztržštěně, nesystematicky a jsou zařazovány do několika různých předmětů (MO ČR, 2019).

V rámci výuky dochází rovněž k tomu, že tato témata v oblasti ochrany obyvatelstva a bezpečnosti často neprovádí ani pedagogický sbor; výuka je svěřena jiným subjektům a ke standardní výuce má pouze jakýsi doplňkový charakter. Těmito subjekty máme na mysli například spolky či nestátní neziskové organizace aj. Pro potřeby výuky neexistují pro základní a střední školy žádné aktuální učebnice, studijní literatura ani učební texty, které by řešily současný stav a právní rámec daného tématu (MO ČR, 2019). I zde nám bylo ve výzkumu potvrzeno, že učitelé většinou znají a využívají materiály od HZS ČR společně s PČR.

Ani současný právní řád nemá nastaveny mechanismy, aby byla zajištěna dostatečná odborná úroveň subjektů, které se na vzdělávání v oblasti přípravy občanů na obraně státu podílely. Usnesení vlády č. 734 ze dne 5. října 2011 zmiňuje začleňování témat ochrany člověka za mimořádných událostí, péče o zdraví a dopravní výchova do studijních programů pedagogických fakult, to ovšem není naplňováno. Je možné, že důvodem je nízká poptávka po kantorech pro základní a střední školy, kteří by měli aprobaci související s bezpečnostními tématy. Dalším důvodem může být rovněž pouze doporučující charakter tohoto usnesení, nikoli nařizující (MO ČR, 2019).

Několikrát je zde uveden fakt, že veškeré obsahové standardy již neodpovídají současným požadavkům a bylo by žádoucí je v dané problematice zásadně aktualizovat a sjednotit (MO ČR, 2019).

Také je zde zmiňován problém, kdy jsou akreditována a prováděna školení pedagogických pracovníků v rámci dalšího vzdělávání, avšak účast a zájem o tuto aktivitu je velmi nízký: „*Například do kurzu k problematice přípravy občanů k obraně státu nebyl podle šetření České školní inspekce nikdy vyslán žádný učitel z téměř 74 % základních a středních škol v České republice.*“ (MO ČR, 2019, str. 8). To ostatně

potvrzuje i náš výzkum, kdy naši respondenti - pedagogové toto tvrzení potvrdili tím, když jich více jak polovina odpověděla, že se nikdy žádného školení v této oblasti nezúčastnila a v návaznosti na tuto otázku hojně uvedli, že o takovém typu školení nikdy nepřemýšleli, nebo že vůbec netuší, že školení tohoto typu existují.

Z výše uvedeného je patrné, že je to právě vzdělávací soustava, která garantuje to, aby se všem ke všem členům společnosti dostalo co největší množství kvalifikovaných informací ze všech oblastí. Pokud zde zmiňujeme oblast vzdělávání jako klíčovou oblast pro seznámení se s problematikou ochrany obyvatelstva, pak je zde na místě apelovat i na samotného občana. Koncepce POKOS (2019) i v této oblasti hodnotí několik zásadních nedostatků, kdy není příprava občanů k obraně státu uspokojivá. Pro občany není využívána systematická či jednorázová příprava za použití moderních technologií a komunikačního prostředí. Nejsou vytvářeny vzdělávací kurzy, semináře nebo e-learningové programy. Ani zde neexistují edukační ucelené materiály pro dobrovolné vzdělávání občanů. Není utvořena soustavná a ucelená informační kampaň pro potřeby zvýšení povědomí občanů o jejich roli v případě obrany státu – řešením by bylo vytvořit prezentace, dokumentární pořady, vystoupení odborníků v dané problematice, spoty, reportáže, atp. (MO ČR, 2019). Jelikož se několik našich respondentů vyjádřilo ve smyslu, že preferují samostudium během příprav na výuku, bylo by zajisté velmi vhodné a žádoucí zajistit moderní formu edukativních online kurzů, webových stránek, webinářů, online konferencí. Ve zprávě Vyhodnocení evaluačních dotazníků (HZZ ČR, 2018) se rovněž můžeme dočíst, že pedagogové, kteří absolvovali Kurz pro učitele v oblasti ochrany obyvatelstva za mimořádných událostí, společně kvitují získání renomovaných metodických materiálů z tohoto kurzu pro zmiňovanou oblast.

Pozn. autorky: Jelikož zadání této diplomové práce bylo přijato začátkem roku 2020, kdy se informace a budoucí pandemická vlna onemocnění Covid-19 šířila tou dobou pouze na území Číny, bylo by zřejmě velice zajímavé s odstupem dvou let cílit otázky na pedagogy v problematice ochrany obyvatelstva tímto směrem. Vzhledem k předchozímu odstavci o podstatném významu vytvoření moderního online prostředí pro edukaci a informovanost nejen pedagogů, ale i občanů, by bylo velkým tématem a otázkou, jak stávající dosavadní výuku nahradila ta „covidová“, kdy byl celorepublikový pedagogický sbor nucen používat a inovovat veškeré dosavadní postupy výuky. Pozoruhodné by rovněž bylo pokládat stejné otázky a znát názory na

výuku ochrany obyvatelstva v současné době, kdy aktuálně na Ukrajině vypukl válečný ozbrojený konflikt s Ruskem.

Shrnutí:

Cíl 1: Vyhodnotit naplňování „Koncepce“ v souvislosti s výukou na ZŠ a SŠ na území města Jindřichův Hradec.

Vzhledem k výhledu tohoto strategického dokumentu až do roku 2030, má systém ještě poměrně dlouhou dobu na možnosti zlepšení a inovace celého vzdělávacího systému. Avšak v současné době není patrné, že by se radikálně stanovovala práva a povinnosti, pravidla, úkoly a role možných zainteresovaných subjektů. Hlavní úlohu zde hraje občan a jeho úroveň znalostí, které logicky, v největší míře a nejefektivněji čerpá především během školní docházky. Plánovaný budoucí systém musí být podpořen právními předpisy a zároveň bude v souladu s metodickou činností státní správy. Takový funkční systém pak může zvýšit úroveň znalostí obyvatelstva a odborníků.

Ze vzorku respondentů pro námi danou oblast je evidentní, že je na každé škole a jednotlivém učiteli, jak se ke svému předmětu a jeho obsahu postaví a individuálně ho pro své žáky v rámci ŠVP vybuduje. Současná legislativa „volného“ tvoření ŠVP je tím poněkud v rozporu s očekávanými plánovanými právními změnami. V otázce zefektivňování a zkvalitnění vzdělávaných odborníků dle vzorku našich odpovídajících nedošlo k výraznému posunu – opět zde bylo řečeno, že je dobrovolně na každém učiteli, jak se k této otázce postaví. Možnosti vzdělávání jsou, ale jsou pouze na nepovinné bázi, nemají legislativně nařizující charakter.

Cíl 2: Posoudit úroveň informovanosti a postoje pedagogů v dané problematice.

Současná legislativa umožňuje v rámci ŠVP pedagogům „volnou ruku“, avšak RVP stanovuje jasné a pevné cíle. Z tohoto hlediska je informovanost pedagogů o dané oblasti velmi vyhovující. Vnímají toto téma jako důležitou součást okruhu znalostí svých žáků, avšak často ve výuce naráží na nedostatek časového fondu, nebo uvádí, že problematika není dostatečně komplexně zpracována, což je mimochodem jeden z cílů „Koncepce“ – zdokonalit komplexnost této problematiky. Také nedostatek školeného personálu je vnímán jako jeden z negativních bodů pro lepší rozvoj námi vybraného tématu pro výuku. Mnozí pedagogové si také všímají toho, že není dostatek metodického materiálu, pomůcek a někteří uvádí i nezájem žáků o toto téma. K otázce

samostatného předmětu v oblasti ochrany obyvatelstva se názory velice různí; určitě vždy záleží na vzorku respondentů, kterých se tento dotaz týká. Hovoříme-li o učitelích, kteří se jdou dobrovolně vzdělávat na kurz v oblasti, která se jich či jejich aprobace nějakým způsobem týká nebo dotýká, pak je zde viditelné větší procento, kdy jsou „pro“ zavedení takového předmětu. A pak zde máme vzorek různorodých učitelů, jichž se v jejich oborech například ani ochrana obyvatelstva nevyskytuje; ti pak z pochopitelných důvodů nemusí toto téma vnímat jako námět, který by si zasloužil samostatně koncipovaný předmět či větší prostor časové dotace do současných osnov.

Výzkumná otázka 1: Jaké jsou možnosti dalšího vzdělávání pedagogů v oblasti ochrany obyvatelstva a jaké jsou možnosti výuky této problematiky pro žáky ZŠ a SŠ?

Možnosti dalšího vzdělávání pedagogů v oblasti ochrany obyvatelstva v současné době vnímáme jako velmi jednostranně zaměřené – je možno absolvovat některý z dobrovolných vzdělávacích kurzů, anebo samostudium. Opět zde záleží na vlastní iniciativě konkrétního pedagoga, s jakou motivací a jakým směrem chce své curriculum vitae rozšířit či nikoli. Toto úzce souvisí s tím, jak si vyučující na konkrétní škole poradí se začleněním problematiky ochrany obyvatelstva do svého vlastního ŠVP. Jistě by bylo vhodné nějakým způsobem zpopularizovat téma ochrany obyvatelstva tak, aby našlo více posluchačů z řad kantorů.

V rámci našeho výzkumu se objevovaly názory, že ochrana člověka za mimořádných událostí začleňována do různých předmětů, avšak mnozí tvrdili, že na toto téma není v hodinách čas – z toho lze usoudit, že ho mnozí pedagogové mohou vnímat jako velmi okrajové, nedůležité. Další respondenti uvedli, že se spoléhají na projektové dny pod vedením či ve spolupráci s jinou institucí. Autorka práce toto oživení výuky vnímá jako velice přínosné a díky institucím vysoce profesionální, avšak nutné je se zamyslet nad tím, jestli taková forma výuky „nesklouzne“ k tomu, aby nebyla žáky a studenty vnímána jako bezvýznamná či druhořadá, v případě, že se například nevyučuje ve škole. Na druhou stranu síla jiné autority a odlišné podání tématu může být pro žáky jisté obrovským přínosem.

Výzkumná otázka 2: Došlo v současné době k naplnění cílů, které byly předpokládány v oblasti vzdělávání s výhledem do roku 2020?

Snahy o zlepšení v oblasti ochrany obyvatelstva v rámci vzdělávání jistě můžeme vnímat (např. nově vznikající vysokoškolské obory, implantace do výuky na pedagogických fakultách, možnosti vzdělávacích kurzů pro pedagogy zdarma, atp.), avšak pro naplnění všech cílů a zajištění celistvosti pro tuto oblast by bylo zapotřebí celkovou reformu školství tak, aby i laická veřejnost byla v oblasti ochrany obyvatelstva vzdělávána systematicky.

Vzhledem k aktuálním okolnostem stávající pandemie Covid-19, jimiž jsme byli všichni velice zasaženi, se spousta témat, informací a opatření všech občanů dotkla a problematika nového typu byla i pro širokou laickou veřejnost otevřena.

6 Závěr

Diplomová práce „*Informovanost a postoje pedagogických pracovníků na území města Jindřichův Hradec v souvislosti s Koncepcí ochrany obyvatelstva*“ by členěna na dvě části.

Teoretická část obsahovala souhrn informací ohledně bezpečnosti a ochrany obyvatelstva dle odborné literatury, odborných článků a související legislativy. Dále byl v diplomové práci využit dokument „*Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*“, s jehož cíli pro oblast vzdělávání bylo pracováno. Následně se práce věnovala ochraně obyvatelstva za mimořádných událostí v souvislosti se vzděláváním na ZŠ a SŠ dle RVP a ŠVP. Zmíněna byla také historie předmětu branná výchova.

Výzkumná část diplomové práce se věnovala zjišťování, dotazování a vyhodnocování informovanosti, názorů a postojů jindřichohradeckých pedagogů v rámci výuky ochrany obyvatelstva a vzdělávání žáků i pedagogů v této oblasti. Ve spolupráci se vzorkem pedagogů všech základních a středních škol na území města Jindřichův Hradec byl proveden výzkum na základě rozeslaného dotazníkové šetření. Dále byl proveden řízený rozhovor se třemi koordinátory v oblasti OČMU.

Cílem diplomové práce bylo vyhodnotit naplňování „Koncepce“ ve výuce na ZŠ a SŠ města Jindřichův Hradec a také posoudit úroveň informovanosti a postoje pedagogů v problematice ochrany obyvatelstva. Na základě veškerých odpovědí lze konstatovat, že ve výuce problematiky ochrany obyvatelstva velice významně záleží na uchopení tématu samotného pedagoga a na časovém prostoru, který mu je schopen a ochoten věnovat. Všeobecně lze říci, že toto téma je pedagogy vnímáno jako nekomplexně zpracované a rozhodně nestojí na vrcholu v žebříčku vyučovaných priorit. Z odpovědí je patrné, že dosud nebyl vytvořen ani nastaven funkční systém výchovy a vzdělávání, tak, aby zajišťoval lepší a výraznější zapojení občana v otázce sebeochrany a řešení různých mimořádných událostí a krizových situací. Každý jednotlivý pedagog před takovou otázkou stojí sám, a je na něm, jak téma připraví a zpracuje, a jak sám je ochoten se v oblasti vzdělávat. Tato zjištění nejsou moc optimistická a uspokojující (neinformovanost, nepřipravenost, nedostatek materiálů, nepevné ukotvení problematiky ve vzdělávacích dokumentech) a ve světle současných událostí je třeba je

vnímat jako značně alarmující. Současné dění ukazuje, že setrvačnost a okrajovost zpracovávaného tématu není na místě.

7 Zdroje

ABRAHAM MASLOW, © 2021. *Abraham Maslow American psychologist*. Britannica. Encyclopedia Britannica | Britannica [online]. Encyclop [cit. 2021-05-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Abraham-H-Maslow>

Armáda ČR, © 2021. *Historie základní vojenské služby v českých zemích*. [online].[cit. 2021-6-16]. Dostupné z: <https://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895>

BEHAVIORAL SCIENCE, © 2021. *Behavioral science*. Britannica. Encyclopedia Britannica | Britannica [online]. Encyclop [cit. 2021-05-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/science/behavioral-science>

BLAŽKOVÁ, K. et al., 2015. *Ochrana obyvatelstva a krizové řízení*. Praha: MV – GŘ Hasičského záchranného sboru ČR. ISBN 978-80-86466-62-0.

CEMI, © 2021. *Zavedení civilní ochrany a branné výchovy do škol*. [online]. 2021 CEMI MBA Studies s.r.o. [cit. 2021-05-12]. Dostupné z: <https://www.cemi.cz/blog/zavedeni-civilni-ochrany-a-branne-vychovy-do-skol>

ČESKÁ TELEVIZE, © 1996-2021. *Velískovu cenu dostal čtrnáctiletý Roman Ferenci*. [online].[cit. 2022-02-11]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1467140-veliskovu-cenu-dostal-ctrnactiletý-roman-ferenci>

ČESKOSLOVENSKÁ ARMÁDA. © 2021. *Předválečná branná výchova*. [online].[cit. 2021-6-28]. Dostupné z: <https://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/studie/predvalecna-branna-vychova.html>

CHROMÍKOVÁ, D., LESSNER, D., 2008. *Metodická příručka k výuce tematiky Ochrana člověka za mimořádných událostí na 2. stupni ZŠ: podle projektu NAPLNO*. Pardubice: Občanské sdružení Jak? ISBN 978-80-254-2300-4.

EURAKTIV, 2020. *Vnitřní a vnější bezpečnost Evropské unie: Spolupráce a plány do budoucna*. [online].[cit. 2022-02-13]. Dostupné z: https://euractiv.cz/section/vnitro-a-spravedlnost/special_report/vnitri-a-vnejsi-bezpecnost-evropske-unie-spoluprace-a-plany-do-budoucna/

EUROPEAN COMMISSION, © 2021. *Education and Training*. [online].[cit. 2021-6-18]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-vocational-education-and-training-vet_en

EUROPEAN COMMISSION, © 2021. *Internal Security*. [online].[cit. 2021-6-18]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/internal-security_en

EUROPEAN UNION, © 2021. *Foreign and Security Policy*. [online].[cit. 2021-6-18]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/foreign-security-policy_en

FRÖHLICH, T. et al., 2014. *Ochrana obyvatelstva v případě krizových situací a mimořádných událostí nevojenského charakteru I*. Brno: Tribun EU. ISBN 978-80-263-0721-1.

Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, © 2021. *Kurzy pro učitele a vedení školy*. [online]. [cit. 2022-02-12] Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/kurzy-pro-ucitele-a-vedeni-skoly.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>

Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, © 2021. *Pojmy a definice krizového řízení*. [online]. [cit. 2022-02-10] Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/krizove-rizeni-a-cnp-ke-stazeni-ff.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, © 2021. *Tisňová volání*. [online]. [cit. 2022-02-10] Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/tisnova-volani-v-ceske-republice.aspx>

Hasiči pro školy, © 2020. *O projektu* [online], HZS Zlínského a Ústeckého kraje, [cit. 2021-06-10]. Dostupné z: <https://www.hasiciproskoly.cz/o-projektu>

Hasičský záchranný sbor České republiky, © 2021. *Výchova a vzdělávání obyvatelstva*. [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-4-26]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/podklady-a-ucebnice.aspx>

Hasičský záchranný sbor České republiky, © 2021. *Výchova a vzdělávání obyvatelstva*. [online]. [cit. 2021-4-26]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/pro-ucitele.aspx>

Hasičský záchranný sbor České republiky, © 2021. *Výchova a vzdělávání obyvatelstva*. [https://](https://www.hzscr.cz/clanek/material-zacleneni-) [online]. [cit. 2021-06-14]. Dostupné z: [/www.hzscr.cz/clanek/material-zacleneni-](https://www.hzscr.cz/clanek/material-zacleneni-)

tematik-ochrana-cloveka-za-mimoradnych-udalosti-pece-o-zdravi-a-dopravni-vychova-do-studijnich-programu-pedagogickych-fakult.aspx

Hasičský záchranný sbor České republiky, © 2021. *Preventivně výchovná činnost*. [online]. [cit. 2021-06-14]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/hzs-jihoceskeho-kraje-menu-ochrana-obyvательства-preventivne-vychovna-cinnost-preventivne-vychovna-cinnost.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

Hasičský záchranný sbor Jihomoravského kraje, 2020. *Chytré blondýnky radí* | Portál krizového řízení HZS JmK [online]. Portál krizového řízení JmK. [cit. 22-02-09]. Dostupné z: <https://www.krizport.cz/rady/chytre-blondynky-radi>

HASÍK CZ, © 2020. *Preventivně výchovná činnost v oblasti PO a OOB* [online], Bruntál: Citadela Bruntál, [cit. 2021-06-14]. Dostupné z: <http://www.hasik.cz/>

HASÍK CZ, © 2020. *Vzdělávání pedagogických pracovníků* [online], Bruntál: Citadela Bruntál, [cit. 2021-06-14]. Dostupné z: <http://www.hasik.cz/dvpp/index.html>

FIALA, M., VILÁŠEK, J., 2010. *Vybrané kapitoly z ochrany obyvatelstva*. 1.vydání. Karolinum, ISBN 97880-246-1856-2.

INFOABSOLVENT, © 2021. *Co jsou rámcové a školní vzdělávací programy (RVP a ŠVP)*. [online]. [cit. 2021-07-06]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-13>

KONÍŘOVÁ, M. *Branná výchova: soupis učebnic branné výchovy ve sbírce oddělení dějin školství Muzea Komenského v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského v Přerově, 2006. 13 s. ISBN 80-239-8964-2

KUKAL, Z. *Přírodní katastrofy*. 2. vyd. Horizont : Brno, 1983. 264 s.

LINHART, P. *Některé otázky ochrany společnosti*. 1. vyd. Praha : MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2005. 95 s. ISBN 80-866440-43-4.

O psychologii. *O psychologii: Abraham Maslow a teorie seberealizace* [online]. Praha: NetRoad, © 2019 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <http://www.opsychologii.cz/clanek/154-abraham-maslow-a-teorie-seberealizace/>.

ManagementMania's Series of Management, © 2011-2016. *SWOT analýza*. [online]. 2011-2016. [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/swotanalyza>. ISSN 2327-3658.

MARTÍNEK, B., a kol. *Ochrana obyvatelstva*. 1. vyd. Praha : MV GŘ HZS ČR, 2006. 127 s.

MATIČKA, V. *Branná výchova*. 1. dotisk. Brno, 1979.

Městská část Praha 6, ©2021. *Bezpečnostní strategie*. [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-4-26]. Dostupné z: https://www.praha6.cz/bezpecnostni_strategie.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ©2013-2021. *Ochrana obyvatelstva*. [online]. Praha, 2013 - 2021 [cit. 2021-4-26]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/ochrana-obyvatelstva>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ©2013-2021. *Ochrana obyvatelstva*. [online]. Praha, 2013 - 2021 [cit. 2021-4-26]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/ochrana-cloveka-za-mimoradnych-udalosti?highlightWords=ochrana+%C4%8Dlov%C4%9Bka>

[Ministerstvo obrany](#), ©2004-2014. *Co je to POKOS*. [online]. Praha, 2004 - 2014 [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: <http://www.pokos.army.cz/co-je-pokos>

Ministerstvo obrany, 2019. *Koncepce přípravy občanů k obraně státu* [online]. Praha: Ministerstvo obrany, 2019 [cit.2021-05-06]. Dostupné z: http://www.pokos.army.cz/sites/pokos.army.cz/files/dokumenty/zakladni-stranka/koncepce_pokos_2019-2024_final.pdf

Ministerstvo obrany, © 2011. *Plán obrany České republiky*. [online]. [cit. 2021-04-26]. Dostupné z: https://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/Pl_n_obrany1.pdf

[Ministerstvo obrany](#), ©2004-2014. *Příprava občanů k obraně státu. Pro školy a učitele*. [online]. Praha, 2004 - 2014 [cit. 2021-05-10]. Dostupné z: <http://www.pokos.army.cz/pro-skoly-ucitele>

Ministerstvo vnitra ČR, 2021. *Bezpečnostní strategie 2003*. [online]. Praha, 2003 [cit. 2022-02-22] Dostupné

z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/bezpecnostni-strategie-cr.pdf

Ministerstvo vnitra ČR, 2021. *Terminologický slovník - krizové řízení a plánování obrany státu*. [online]. Praha, 2021 [cit. 2022-02-22] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník-krizove-řízení-a-planování-obrany-statu.aspx>

Ministerstvo vnitra ČR, ©2021. *Covid portál*. [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-05-10]. Dostupné z: <https://covid.gov.cz/situace/skolství/jsem-ucitel>

Ministerstvo vnitra ČR, © 2019. *Působnost ministerstva* [online]. Praha, 2019 [cit. 2021-05-09]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ministerstvo-působnostministerstva.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA, 2013. *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2013 [i.e. 2014]. ISBN 978-80-86466-50-7.

MINISTERSTVO VNITRA, © 2015. *Ochrana obyvatelstva a krizové řízení: skripta*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2015. ISBN 978-80-86466-62-0.

Ministerstvo vnitra ČR, 2021. *Tišňové volání*. [online]. Praha, 2021 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/tisnove-volani.aspx>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ, © 2021. *Bezpečnostní politika*. [online]. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/index.html

NATO, © 2020. *Crisis management*. [online]. [cit. 2021-06-09]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49192.html

NATO, © 2021. *Founders, Members, & History*. Britannica. Encyclopedia Britannica | Britannica [online]. Encyclop [cit. 2021-6-17]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/North-Atlantic-Treaty-Organization>

NATO, © 2017. *North Atlantic Council (NAC)*, NATO - Homepage [online]. [cit. 2021-06-09]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_49763.html

NATOAKTUAL, © 2000. *Přehled hlavních orgánů a finančních zdrojů NATO*. [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: http://data.idnes.cz/soubory/na_projekty/43A120125_M02_NATOSCIVILANDMILITARYS.PDF

NAVRÁTIL, L. *Ochrana obyvatelstva*. 2006. 1. vyd. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulta, 2006. 62 s. ISBN 80-7040-880-4

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČR, © 2021. *OČMU pro střední školy – Bezpečnostní systém ČR*. [online]. Praha, 2011-2021 [cit. 2021-06-09]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/22641/OCMU-PRO-STREDNI-SKOLY---BEZPECNOSTNI-SYSTEM-V-CR.html/>

[Národní ústav pro vzdělávání](#). © 2011-2021. *Manuály a metodika pro tvorbu ŠVP*. [online]. Praha, 2011-2021 [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/manualy-a-metodika-pro-tvorbu-svp>

[Národní ústav pro vzdělávání](#). © 2011-2021. *RVP pro základní vzdělávání*. [online]. Praha, 2011-2021 [cit. 2021-05-09]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

[Národní ústav pro vzdělávání](#). © 2011-2021. *RVP pro základní vzdělávání*. [online]. Praha, 2011-2021 [cit. 2021-05-09]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/prehled-uprav-rvp-zv-1>

O psychologii. *O psychologii: Abraham Maslow a teorie seberealizace* [online]. Praha: NetRoad, © 2019 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <http://www.opsychologii.cz/clanek/154-abraham-maslow-a-teorie-seberealizace/>.

RVP, 2012. *Podklady k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí v základních školách. Metodický portál RVP., Doporučená literatura, pomůcky, odkazy*. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/16451/PODKLADY-K-VYUCE-TEMAT-OCHRANY-CLOVEKA-ZA-BEZNYCH-RIZIK-A-MIMORADNYCH-UDALOSTI-V-ZAKLADNICH-SKOLACH.html/>

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*. In: Sbírká zákonů České republiky, částka 1, s. 7. ISSN 1211-1244.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*. In: Sbírka zákonů České republiky, částka 1, s. 22. ISSN 1211-1244.

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., *Ústavní zákon o bezpečnosti ČR*. In: Sbírka zákonů České republiky, částka 39, s. 5386-5387. ISSN 1211-1244

Vláda ČR, © 2021. Tiskové zprávy. Výsledky jednání vlády z 23. října 2013 [online]. Praha, 2021[cit. 2021-05-09]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-zpravy/vysledky-jednani-vlady--23--rijna-2013--112515/>

Vyhláška č. 380/2002 Sb., *Vyhláška Ministerstva vnitra k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva*. In: Sbírka zákonů České republiky, částka 133, s. 7730-7746. ISSN 1211-1244.

Sborník mezinárodní konference "Ochrana obyvatelstva a krizové řízení" část 1. Brno: Tribun EU, s.r.o, 2014. ISBN 978-80-263-0723-5.

Sociologický ústav AV ČR, © 2018. *Psychologie humanistická*. [online].[cit. 2021-05-15]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Psychologie_humanisticka%C3%A1

WHO, © 2020. *Health security*. [online][cit. 2022-02-17]. Dostupné z: https://www.who.int/health-topics/health-security#tab=tab_1

Záchranný kruh, © 2018. *Asociace Záchranný kruh*. [online][cit. 2021-6-15]. Dostupné z: <https://www.zachranny-kruh.cz>

Záchranný kruh, © 2018. *Mimořádné události*. [online].[cit. 2021-06-15]. Dostupné z: <https://www.zachranny-kruh.cz/krizove-situace/>

Záchranný kruh, 2018. *Pro školy*. [online][cit. 2021-06-15]. Dostupné z: <https://www.zachranny-kruh.cz/pro-skoly/>

Zákon č. 73/1973 Sb., o branné výchově, 1973. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 21, s. 222. ISSN (předpis je již zrušen)

Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 79, ISSN 2644-4674.

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, 2000. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 73, s. 3461. ISSN 2644-4674.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, 2004. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 190, s. 10274-10275, s. 10320-10322. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), 2004. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 201. ISSN 1211-1244.

8 Seznam zkratek

AČR – Armáda České republiky

ČČK – Český červený kříž

ČR – Česká republika

ČSSR – Československá socialistická republika

DVPP – Další vzdělávání pedagogických pracovníků

EU – Evropská unie

GŘ HZS ČR – Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky

IPCHO – Improvizované prostředky protichemická ochrany

IZS – Integrovaný záchranný systém

KS – Krizová situace

KSČ – Komunistická strana Československa

MO – Ministerstvo obrany

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MU – Mimořádná událost

MV – Ministerstvo vnitra

NIDV - Národní institut dalšího vzdělávání

OČMU – Ochrana člověka za mimořádných událostí

PČR – Policie České republiky

POKOS – Příprava občanů k obraně státu

RVP – Rámcový vzdělávací program

Svazarm - Svaz pro spolupráci s armádou

ŠVP – Školní vzdělávací program

9 Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obrázky

Obrázek 1 - Civilní a vojenská struktura NATO

Obrázek 2 – Typy mimořádných událostí

Obrázek 3 – SWOT analýza pro oblast Výchovy a vzdělávání

Tabulky

Tabulka 1- Krizové stavy a jejich vyhlášení v ČR

Tabulka 2 – Jmenný seznam škol v J. Hradci a číslo pro losování

Grafy

Graf 1 – Odpovědi na otázku č. 1

Graf 2 – Odpovědi na otázku č. 2

Graf 3 – Odpovědi na otázku č. 3

Graf 4 – Odpovědi na otázku č. 4

Graf 5 – Odpovědi na otázku č. 5

Graf 6 – Odpovědi na otázku č. 6

Graf 7 – Odpovědi na otázku č. 7

Graf 8 – Odpovědi na otázku č. 8

Graf 9 – Odpovědi na otázku č. 9

Graf 10 – Odpovědi na otázku č. 10

Graf 11 – Odpovědi na otázku č. 11

Graf 12 – Odpovědi na otázku č. 12

Graf 13 – Odpovědi na otázku č. 13

Graf 14 – Odpovědi na otázku č. 14

Graf 15 – Odpovědi na otázku č. 15

Graf 16 – Odpovědi na otázku č. 16

Graf 17 – Odpovědi na otázku č. 17

Graf 18 – Odpovědi na otázku č. 18

Graf 19 – Odpovědi na otázku č. 19

10 Seznam příloh

Příloha A – Dotazník pro pedagogy

11 Přílohy

Příloha A – Dotazník pro pedagogy

Dobrý den,

Jmenuji se Hana Skalníková a jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty na Jihočeské univerzitě. V souvislosti s výzkumem do mé diplomové práce Vás žádám o vyplnění několika otázek. Práce se bude týkat tématu ochrany obyvatelstva a možností její výuky na základních a středních školách.

Velice Vám děkuji za Vaše odpovědi,

Bc. Hana Skalníková.

1. Vaše pohlaví?

- a. žena
- b. muž

2. Váš věk?

- a. 25-35 let
- b. 36-45 let
- c. 46-55 let
- d. 56 a více

3. Jste pedagogem?

- a. ZŠ
- b. SŠ

4. Na jaké jindřichohradecké škole působíte?

- a. 1. ZŠ
- b. 2. ZŠ
- c. 3. ZŠ
- d. 4. ZŠ
- e. 5. ZŠ
- f. 6. ZŠ
- g. MŠ, ZŠ a praktická škola

- h. Gymnázium V. Nováka
- i. Střední zdravotnická škola
- j. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště
- k. Obchodní akademie T. G. M.

5. Jaké je délka Vaší pedagogické praxe?

- a. 1-3 roky
- b. 4-5 let
- c. 6-10 let
- d. Více jak 10 let

6. V jakém předmětu na Vaší škole je obsažena problematika ochrany obyvatelstva?

- a. Občanská výuka/ společenské vědy
- b. Rodinná výchova
- c. Tělesná výchova
- d. V žádném
- e. Jiné (uveďte, prosím).....

7. Je dle Vašeho názoru nutné v tomto tématu zřídit samostatný předmět?

- a. Rozhodně ano
- b. Spíše ano
- c. Rozhodně ne
- d. Spíše ne

8. Zúčastnil/a jste se pro potřeby výuky nějakého školení v oblasti ochrany obyvatelstva?

- a. ano, několikrát
- b. ano, jednou
- c. nikdy

9. Máte zájem zúčastnit se školení či kurzu pro vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva?

- a. Již jsem se (z)účastnil/a

- b. Nemám zájem
- c. Nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a
- d. Nevím, že taková školení existují
- e. Preferuji formu samostudia

10. Myslíte si, že je důležité vzdělávat žáky/studenty v této oblasti?

- a. Rozhodně ano
- b. Spíše ano
- c. Rozhodně ne
- d. Spíše ne
- e. Jiné (uveďte, prosím).....

11. Z jakého důvodu podle Vás není problematika ochrany obyvatelstva za mimořádných událostí víc začleňována do klasické výuky?

- a. Je vyučována dostatečně
- b. Není to důležité téma
- c. Není na to v hodinách čas
- d. Žáci/studenti se o tomto tématu dozví jinde, než ve škole
- e. Jiné (uveďte, prosím)

12. Uvítali byste samostatný předmět typu „Branná výchova“?

- a. Rozhodně ano
- b. Spíše ano
- c. Rozhodně ne
- d. Spíše ne

13. Jaký je Váš názor, aby byl samostatný předmět typu „Branná výchova“ do výuky začleněn?

- a. Jsem jednoznačně pro
- b. Jsem jednoznačně proti
- c. Nevím

14. V čem vidíte problém, že není tato problematika více implikována do současných osnov? (možno zvolit více odpovědí)

- a. Nedostatek školeného personálu
- b. Nedostatek metodického materiálu pro učitele
- c. Nedostatek pomůcek pro danou tematiku
- d. Nedostatek časového fondu vyučovacích hodin
- e. Nezájem žáků/studentů
- f. Problematika není komplexně zpracována
- g. Jiné (uveďte, prosím).....

15. Pokud by problematika ochrany obyvatelstva byla vyučována jako samostatný předmět, jakou by si podle vás zasloužil časovou dotaci?

- a. domnívám se, že toto téma není třeba řešit jako předmět
- b. 1 hodina týdně
- c. 2 hodiny týdně
- d. jiný návrh.....

16. V současné době není problematika ochrany obyvatelstva vyučována jako samostatný předmět. Který způsob implantace tématu do výuky považujete za nejvhodnější:

- a. Jednorázová akce formou projektového dne
- b. začlenění problematiky do společensko- vědních předmětů
- c. začlenění problematiky do vzdělávací oblasti Člověk a zdraví
- d. jiný návrh.....

17. Se kterými institucemi by podle vás měla škola spolupracovat při realizaci témat Ochrany obyvatelstva

- a. Hasičský záchranný sbor
- b. Policie ČR a Městská policie
- c. Český červený kříž
- d. jiný návrh.....

18. Označte prosím, zda znáte a využíváte ve výuce preventivní a metodické materiály některých z těchto institucí a subjektů

- a. Všeobecná zdravotní pojišťovna
- b. Hasičský záchranný sbor
- c. Záchranný kruh

- d. Policie České republiky
- e. Jiné subjekty.....

19. Jaké formy a metody výuky považujete v případě témat ochrany obyvatelstva za vhodné?

- a. výklad a práce s učebnicí
- b. zážitkové programy ve spolupráci se zainteresovanými institucemi
- c. výuková a motivační videa
- d. interaktivní výukové programy
- e. jiná forma.....